

**UNIVERZITA MATEJA BELA V BANSKEJ BYSTRICI
FAKULTA POLITICKÝCH VIED A MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV**

BRAZÍLIA AKO NASTUPUJÚCA SVETOVÁ VEĽMOC

Bakalárska práca

db33f1de-00f0-4870-b2f5-684aa8961bd4

Študijný program: Medzinárodné vzťahy

Študijný odbor: 3.1.5 Medzinárodné vzťahy

Pracovisko: Katedra medzinárodných vzťahov a diplomacie

Vedúci bakalárskej práce: Mgr. Ivan Kováč, PhD.

Banská Bystrica 2015

Simona Stasinková

Čestné vyhlásenie

Vyhlasujem, že som predloženú bakalársku prácu vypracovala samostatne s využitím literatúry, ktorú uvádzam podľa zvyklostí.

.....

podpis

Pod'akovanie

Na tomto mieste by som rada vyjadrila svoje pod'akovanie vedúcemu bakalárskej práce Mgr. Ivanovi Kováčovi, PhD. za jeho odborné vedenie, cenné rady, priateľský prístup ako aj čas, ktorý venoval na skvalitnenie tejto práce. Pod'akovanie tiež patrí mojim najbližším za neutíchajúcu podporu, ktorú mi venovali počas celej doby štúdia.

ABSTRAKT

Simona Stasinková: Brazília ako nastupujúca svetová veľmoc, bakalárska práca, Univerzita Mateja Bela, Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov, Katedra medzinárodných vzťahov a diplomacie, vedúci: Mgr. Ivan Kováč, PhD., stupeň odbornej kvalifikácie: bakalár (Bc.), Banská Bystrica, 2015, 50 s.

Bakalárska práca analyzuje postavenie Brazílie ako nastupujúcej svetovej veľmoci v prostredí medzinárodných vzťahov. Definuje pojem svetová veľmoc a podmienky veľmocenského postavenia štátu. Prostredníctvom využitia analytickej metódy popisuje brazílske postavenie ako etablovanej regionálnej veľmoci a za pomoci komparácie poukazuje na aktuálnu pozíciu Brazílie v najvýznamnejších medzinárodných zoskupeniach. V závere práce autorka práce využíva dedukciu a indukciu na vyvodenie záverov a implikácií budúceho vývoja.

Kľúčové slová: Brazília, emerging power, svetová veľmoc, hegemón

ABSTRACT

Simona Stasinková: Brazil as an emerging power, bachelor thesis, Matej Bel University, Faculty of Political Sciences and International Relations, Department of International Affairs and Diplomacy, supervisor: Mgr. Ivan Kováč, PhD., degree of qualification: Bachelor (Bc.), Banská Bystrica, 2015, 50 p.

Bachelor thesis analyses the position of Brazil as an emerging power in the area of international relations. It defines the term great power and conditions of great power's posture. By using of the analytical method the thesis describes Brazil position as an established regional power and by means of comparison points out the current position of Brazil at the most significant international integrations. To finish the author uses deductive and inductive method to draw conclusions and implications for future development.

Key words: Brazil, emerging power, great power, hegemon

Obsah

Zoznam skratiek	7
Úvod	9
1 Teoreticko-metodologické východiská pojmu veľmoc a jeho aplikácia na prípad Brazílie	11
1.1 Mocenská štruktúra svetového politického systému	11
1.2 Koncept svetovej veľmoci	13
1.3 Regionálna veľmoc	16
1.4 Brazília ako regionálny hegemón	18
2 Globálne postavenie Brazílie.....	22
2.1 Brazília ako súčasť BRICS	25
2.1.1 <i>Indicko-brazílsko-juhoafrické dialógové fórum</i>	27
2.2 Brazília na pôde medzinárodných organizácií.....	29
2.2.1 <i>Brazília a jej pozícia v Organizácii spojených národov</i>	29
2.2.2 <i>Brazília a skupina G-20</i>	31
2.2.3 <i>Brazília a Svetová obchodná organizácia</i>	33
2.3 Brazília a Afrika.....	34
2.4 Dilemy a výzvy súčasného postavenia Brazílie.....	35
Záver	39
Resumé.....	41
Prílohy.....	48

Zoznam skratiek

ALBA	Alianza Bolivariana para los Pueblos de Nuestra América
BRIC	Brazil, Russia, India and China
BRICS	Brazil, Russia, India, China and South Africa
CDS	Consejo de Defensa Suramericano
EÚ	Európska únia
FTA	Free Trade Area
G-4	Group of Four: Brazil, India, Germany, Japan
G-8	Group of Eight: Canada, France, Germany, Italy, Japan, Russia, the United Kingdom, the United States
G-20	Group of Twenty Finance Ministers and Central Bank Governors: Argentina, Australia, Brazil, Canada, China, France, Germany, India, Indonesia, Italy, Japan, Mexico, Russia, Saudi Arabia, South Africa, South Korea, Turkey, the United Kingdom, the United States and the European Union
G-20	Group of 20 Developing Nations: Argentina, Bolivia, Brazil, Chile, China, Cuba, Ecuador, Egypt, Guatemala, India, Indonesia, Mexico, Nigeria, Pakistan, Paraguay, Peru, Philippines, South Africa, Tanzania, Thailand, Uruguay, Venezuela, Zimbabwe
G-24	Intergovernmental Group of Twenty Four: Algeria, Argentina, Brazil, Colombia, Congo, Côte d'Ivoire, Egypt, Ethiopia, Gabon, Ghana, Guatemala, India, Iran, Lebanon, Mexico, Nigeria, Pakistan, Peru, Philippines, South Africa, Sri Lanka, Syria, Trinidad and Tobago, Venezuela
HDP	Hrubý domáci produkt
IBSA	India, Brazil, South Africa Dialogue Forum
IIRSA	Iniciativa para la Integración de la Infraestructura Regional Suramericana
MERCOSUR	Mercado Común del Sur
MINUSTAH	United Nations Stabilization Mission in Haiti
OAŠ	Organizácia amerických štátov
OSN	Organizácia Spojených národov
UNASUR	Unión de Naciones Suramericanas

USA	Spojené štáty americké
WTO	World Trade Organization
ZSSR	Zväz sovietskych socialistických republík

Úvod

Po ukončení bipolárnej konfrontácie v 90. rokoch 20. storočia došlo v rámci medzinárodného systému k celej škále rôznych zmien. Štáty už prestali byť súčasťou dvoch ideologicky odlišných blokov a získali väčšiu možnosť presadzovať svoje vlastné záujmy. Rozloženie moci a vzájomné vzťahy medzi aktérmi sa výrazne zmenili. Na medzinárodnej scéne sa začali objavovať nové regionálne ako aj globálne mocnosti, ktorých ekonomický a politický vplyv počas pomerne krátkej doby významne vzrástol. Nastupujúce svetové veľmoci sú tak aktuálnym a dôležitým predmetom skúmania medzinárodných vzťahov. Jednou z takýchto veľmocí je práve Brazília, ktorá je dominantou regiónu Latinskej Ameriky.

Brazílska federatívna republika, ako znie oficiálny názov, je najľudnatejšia a najrozľahlejšia krajina tohto regiónu, ktorá disponuje obrovským množstvom nerastných surovín a veľkými oblasťami úrodnej pôdy. Aj napriek skutočnosti, že si bola vždy vedomá výhodného postavenia v rámci svojho geopolitického regiónu, väčšinu obdobia svoje ambície na vedúce postavenie veľmi neprejavovala. Počas druhej polovice 20. storočia krajina čelila mnohým problémom či už politického alebo ekonomického rázu, s ktorými sa však dokázala aj napriek všetkému vyrovnáť. V polovici 80. rokov došlo k ukončeniu vojenského režimu a krajina úspešne prešla demokratizáciou. Počas 90. rokov sa Brazília otvorila svetovému trhu a viac sa zapojila do regionálnych a svetových záležitostí, predovšetkým prostredníctvom členstva v mnohých významných medzinárodných zoskupeniach. Na prelome tisícročia sa Brazília vďaka svojmu stabilnému ekonomickému a politickému prostrediu stala miestom, kam začalo smerovať veľké množstvo priamych zahraničných investícií a začala sa otvorene považovať za regionálnu veľmoc geopolitického priestoru Latinskej Ameriky.

Aj keď prezident *Fernando Henrique Cardoso* bol prvý, kto ukázal svoj zámer zmeniť Brazíliu na veľmoc medzinárodného vplyvu, až prezident *Lula da Silva* bol ten, kto so svojou politikou ukázal celému svetu, že Brazília má zámer a odhodlanie nájsť si svoje miesto na vrchole mocenskej pyramídy. Vo svojej podstate sa zahraničná politika premenila na prioritu jeho vlády. Na to, aby úspešne stúpala po rebríku, ktorý vedie Brazíliu na svetovú pozíciu, predstavujú prvé schody posilnenie „južnej“ koalície, druhú úroveň premeniť sa na regionálnu veľmoc a posledným stupňom je stať sa svetovou veľmocou.

Ústrednou témou predkladanej práce je postavenie Brazílie ako nastupujúcej svetovej veľmoci. Záujem o Brazíliu v súčasnosti rastie vo všetkých smeroch, rovnako ako aj jej postavenie vo svete patrí k aktuálnym témam výskumu medzinárodných vzťahov. Cieľom práce je preto predstaviť Brazíliu ako globálneho hráča a hegemóna na svetovej scéne a zhodnotiť jej oprávnenosť na veľmocenské postavenie. Principiálna otázka znie: je Brazília skutočne svetovou veľmocou? Získa status globálnej veľmoci? Ak nie, aké faktory chýbajú na to, aby bola Brazília považovaná za svetovú veľmoc? Predkladaná práca skúma úlohu Brazílie v globálnej politike a kriticky hodnotí, ako jej politika ovplyvňuje svetové ekonomické dianie.

Obsahovo je práca rozčlenená do dvoch kapitol. Prvá, teoreticky koncipovaná, kapitola je zameraná na pochopenie významu a pozície veľmocí v medzinárodnej politike, a to predovšetkým pri formovaní a riadení svetového politického poriadku. Prvá polovica kapitoly sa snaží o zmapovanie hlavných teoretických prístupov a aspektov príznačných pre veľmoci ako také. Druhá časť, resp. polovica prvej kapitoly sa venuje postaveniu Brazílie ako regionálnej veľmoci.

Druhá kapitola sa zameriava na Brazíliu ako novej formujúcej sa veľmoci, tzv. *emerging power* 21. storočia. Analyzujeme jej pôsobenie v globálnom meradle, jej aktivity v najvýznamnejších medzinárodných organizáciách a zoskupeniach. V závere kapitoly je skúmané pôsobenie a ambície Brazílie na scéne medzinárodnej politiky s poukázaním na prognózu budúceho vývoja. Brazílska zahraničnopolitická stratégia koalície postavená na globálnych inštitúciách bude stredobodom ďalších odsekov. Prácu uzatvára súbor príloh, pozostávajúci z politickej mapy Brazílskej federatívnej republiky, tabuľky obsahujúcej hlavné indikátory brazílskej pozície vo svete ako aj znázornenie mocenskej pyramídy a svetového politického systému vo forme grafov.

Hlavnými zdrojmi pri písaní bakalárskej práce bola tak primárna ako aj sekundárna literatúra. Vzhľadom k tomu, že skúmaná problematika je pomerne aktuálna, boli využité okrem knižných publikácií aj články z médií, internetové stránky ako i oficiálne dokumenty jednotlivých organizácií a inštitúcií, ktorých je Brazília členom. Nakoľko literatúra, ktorá by sa zaoberala Brazíliou či už v regionálnom alebo globálnom kontexte, nie je v slovenskom alebo českom jazyku dostupná, autorka čerpá prevažne zo zahraničnej literatúry predovšetkým však anglickej a španielskej, v nemalej miere i portugalskej.

1 Teoreticko-metodologické východiská pojmu veľmoc a jeho aplikácia na prípad Brazílie

1.1 Mocenská štruktúra svetového politického systému

Vo svetovej politike je systém chápaný ako štrukturálny pojem označujúci princíp prerozdelenia moci vo svete. Termín zároveň predstavuje štruktúru, v ktorej sa medzi aktérmi odohráva súhrn hospodárskych, politických, sociálnych ako aj iných vzťahov. (Ištók – Terem – Čajka – Rýsová, 2010)

Svetový politický systém so svojou štruktúrovanou podobou je obrazom toho „*ako sú štáty usporiadané podľa ich nerovného mocenského potenciálu*“. (Krejčí, 2010, s. 150) Štruktúra svetového politického systému je tak vlastne konkrétnym vyjadrením usporiadania hlavných aktérov medzinárodného spoločenstva – štátov v systéme na základe ich osy moci.¹ V porovnaní s vnútroštátnym politickým systémom svetový politický systém vykazuje mnohé odlišnosti, hoci sú prepojené spoločným atribútom, akým je boj o moc.

Svetový politický systém a zákonitosti jeho štruktúry sú hierarchicky usporiadané v podobe mocenskej pyramídy:

- Na špici takejto hierarchickej pyramídy sa nachádza supervel'moc, ktorú možno klasifikovať ako štát, ktorý svojimi jednostrannými rozhodnutiami a krokmi výrazne ovplyvňuje svetové dianie, svetový politický systém, čo je založené na predpoklade možného použitia zbraní hromadného ničenia pri nepodvolení sa želaniam veľmoci. Týmto termínom boli v troch štvrtinách 20. storočia označované len dva štáty, USA a ZSSR, ktoré mali postavenie nad veľmocami – Veľká Británia, Francúzsko, Čína či Japonsko.
- Veľmoc predstavuje taký štát, ktorý dokáže zaistiť svoju bezpečnosť bez akejkoľvek pomoci iných štátov, pričom za veľmoc nižšieho rádu bývajú spravidla označované tie štáty, ktoré nie sú spôsobilé na to, aby podnikli druhý úder, avšak majú také množstvo raketovo-jadrových zbraní, že práve to im dáva možnosť dostatočne odstrašiť každého potenciálneho protivníka. Pojem veľmoc je v podrobnejšie opísaný v nasledujúcej stati.

¹ Hoci je podľa medzinárodného práva zakotvená rovnosť všetkých štátov, tzn. že štáty disponujú právom zvoliť si ľubovoľné ciele podľa svojho uváženia, nemajú rovnaké prostriedky na ich dosiahnutie. Z uvedeného teda vyplýva, že štáty majú odlišný mocenský potenciál.

- Ďalší stupeň mocenskej pyramídy zaberajú stredné a malé štáty. Malý štát existuje iba ako súčasť vzťahu veľmocí, kde ako kritérium pre získanie statusu malého štátu býva uvádzaný buď počet obyvateľov menej ako 15 miliónov, alebo rozloha pod 150 tisíc km², alebo podiel na hrubom svetovom produkte menší ako 1%, alebo kombinácia uvedených znakov.
- Najnižšiu úroveň predstavujú nesuverénne štáty, resp. kolónie. (Krejčí, 2010)

Vo všeobecnosti platí, že stúpanie štátu po tomto hierarchickom rebríčku je priamo úmerné rozširovaniu jeho prestíže a veľkosti poľa pôsobnosti. Rovnako sa tiež uplatňuje aj princíp, že čím nižšie postupujeme, tým vyššia je závislosť na hegemónovi, resp. dominantné postavenie hegemóna – supervel'moci na vrchole pyramídy znamená, že ostatné štáty sú na ňom či už vo veľkej alebo malej miere svojím spôsobom závislé. Opakom hierarchického modelu je model, kedy sú vzťahy medzi jednotlivými štátmi vyrovnané a rovnako hodnotné. Takýto stav je skôr politickou fikciou a v súčasnej praxi môže fungovať len veľmi ťažko.

Charakter, usporiadanie, ako aj samotná štruktúra systému sú kľúčové faktory v tom, ako sa jednotliví aktéri správajú. Toto hierarchické usporiadanie predstavuje konšteláciu jednostranných vzťahov závislosti medzi štátmi. Teória medzinárodných vzťahov rozoznáva celú spleť polárnych situácií, resp. modelov rozptýlenia moci, či už sa jedná o unipolaritu, bipolaritu, extrémnu či voľnú bipolaritu, trilateralizmus, multipolaritu alebo pentarchiu. Pod samotným termínom polarita, resp. polárna štruktúra sa rozumie také usporiadanie systému, v ktorom určitý počet nezávislých veľmocí ovplyvňuje a vytvára jednotlivé vzťahy. Polárne usporiadanie svetového systému má pritom dva póly reprezentujúce dva krajné stavy, unipolaritu, resp. bipolaritu a multipolaritu. Ostatné formy polárneho systému sú umiestnené na pravoľavej osi medzi spomínanými krajnými pólmi. (Waisová, 2002)

Na ľavej strane zmieňovanej osi je umiestnená unipolarita, na ktorú súčasne nadväzuje bipolarita. Unipolarita, resp. hegemónia predpokladá existenciu jedného mocenského centra, t. j. na jej čele sa nachádza jeden silný hegemón, ktorý je výrazne silnejší než ostatné štáty alebo ich vzájomná kombinácia. Bipolarita je naproti tomu typom, kedy je svetový politický systém usporiadaný okolo dvoch politických centier (či už dva štáty alebo dve koalície štátov), pričom aktéri sa snažia udržať *status quo*, tzn. súčasný stav. Vo svojej podstate je táto konfigurácia zobrazením systému, kde dva približne rovnakou silou disponujúce veľmoci zaberajú hegemoniálne postavenie a ich vzájomné vzťahy sú určujúce pre vzťahy častí systému. S bipolaritou býva obyčajne spätý trend utvárania

teritoriálne a ideologicky uzatvorených zoskupení. V bipolárnom prostredí je to ideologické puto, ktoré spája a drží tak pokope tieto spojenecké vzťahy. (Smolík, 2014)

Na pravom konci osi bipolarity je umiestnená multipolarita. O nej sa hovorí v tom zmysle, keď je moc rozptýlená a prerozdelená okolo troch alebo viacerých hlavných veľmocí majúce spravidla identické ciele a záujmy a sú relatívne rovnako silné. Zároveň však platí, že ani jeden z účastníkov nie je schopný ovládnuť medzinárodný systém alebo jeho časť.

1.2 Koncept svetovej veľmoci

Centrom nášho záujmu je ústredný pojem veľmoc (angl. great power). Jednotlivé štáty disponujú rôznou mierou určitých mocí a práve z nerovnosti ich mocenských potenciálov vyplýva ich odlišné postavenie v štruktúre svetového politického systému (inak povedané, obsadzujú inú priečku v systémovom rebríčku medzinárodných vzťahov). Je tak zrejmé, že niektoré štáty majú viac moci než štáty iné, resp. ak má každý štát istú moc, potom niektoré štáty majú takejto moci viac, majú tak veľ(kú)-moc, t. j. štatút veľmoci. Z toho dôvodu vznikol pojem veľmoc, odlišujúc od ostatných štátov práve tie, ktoré disponujú veľ(kou) mocou. *„Za veľmoc možno považovať tie štáty, ktoré môžu zaistiť svoju bezpečnosť bez pomoci iných štátov. V tomto zmysle vlastne iba veľmoc je skutočne suverénnym štátom.“* (Krejčí, 2010, s. 152)

Podľa Waisovej je potom veľmocou ten štát, *„... ktorý dokáže zaistiť svoju bezpečnosť a prežitie nezávisle od ostatných aktérov, ale na rozdiel od hegemóna nie je schopný ovládať celý medzinárodný systém“*. (Smolík, 2014, s. 55) Svetová veľmoc je teda štát disponujúci istou mierou moci, sily a prestíže, ktorá mu zaisťuje postavenie na vrchole mocenskej svetovej pyramídy. Tieto štáty sú schopné rozhodovať o politickom svetovom dianí. Zatiaľ čo kedysi boli práve ony hlavným aktérom a činiteľom, po druhej svetovej vojne bol na ústredné miesto mocenskej pyramídy postavený dvojblok superveľmocí USA a ZSSR.

Prvýkrát sa pojem „veľmoc“ objavil v talianskej politike 15. storočia, no v systéme medzinárodných vzťahov zakotvil až v 19. storočí, konkrétne počas Viedenského kongresu nastoľujúc tak reštauráciu v Európe po období napoleonských výbojných vojen. Až do konca druhej svetovej vojny tak bola medzinárodná politika určovaná veľmocami, kedy pod týmto pojmom vystupujú zvrchované národnostné štáty. (Drulák, 2003)

Svetová veľmoc je ako taká suverénnym štátom, ktorý nemusí pri zaisťovaní svojej bezpečnosti žiadať o pomoc iné štáty alebo iných aktérov svetovej politiky. Je teda v tomto

ohl'ade samostatný a nemusí ani časť svojej suverenity prenechávať inému štátu či organizácii. Práve preto sú to práve veľmoci, ktoré sú aktérmi svetovej politiky a celková teória medzinárodných vzťahov sa sústreďí primárne na ne.

V zásade sa pojem veľmoc mení v čase a v priestore, takže pokým v minulosti boli za veľmoc považované napr. Francúzsko a Veľká Británia, dnes sa objavujú rôzne typy regionálnych veľmocí určujúce vývoj vo svojom regióne, napr. nami skúmaná Brazília či inštitúcie ako Európska únia. Štáty tak môžu veľmocenské postavenie získať alebo naopak oň prísť, pričom práve vytváranie a zaniknutie veľmoci je hýbateľom štruktúry medzinárodných vzťahov. (Krejčí, 2010)

1.3 Podmienky veľmocenského postavenia štátu

V predkladanej práci je naším cieľom verifikovať súčasné postavenie Brazílie z hľadiska svetovej veľmoci. Preto je dôležité stanoviť si podmienky, na základe ktorých možno určiť, či je konkrétny štát veľmoc alebo nie.

Podmienky, podľa ktorých je štát považovaný za veľmoc sa v priebehu času menia. V súčasnosti je štátna moc delená na tzv. *soft power* a *hard power*. Tzv. *hard power*, t. j. realistické poňatie moci štátu, počíta s tým, že moc je politického charakteru a je podporovaná vojenskou, ekonomickou a technologickou prevahou nad ostatnými. Oproti tomu stojí koncept tzv. *soft power*, ktorý moc nespája s nátlakom a hrozbou, ale moc štátu môže podľa tejto teórie vychádzať z takých aspektov, ako je kultúra, zahraničná politika a iné hodnoty, ide o nesilové zložky moci. Samotný tvorca tejto koncepcie Joseph Nye ju definuje ako „... *schopnosť dosiahnuť to čo chceme, preferenčne prostredníctvom príťažlivosti než donútením, alebo poskytnutím finančných výhod*“. (Nye, 2004, s. 9)

Aj napriek skutočnosti, že v posledných desaťročiach došlo k určitému posunu v ponímaní štátnej moci, predovšetkým však v kontexte medzinárodných vzťahov, nie je možné vojenskú silu štátu v žiadnom prípade podceňovať. Vojenská moc už od nepamäti predstavuje kľúčovú zložku v komplexe mocenského postavenia štátov. (Flanderová, 2013)

Napríklad pre Mearsheimera je vojenská moc tá najpodstatnejšia zložka svetovej politiky. Moc, resp. sila je ním chápaná ako *ultima ratio medzinárodnej politiky*. „*Najefektívnejší spôsob garancie prežitia v anarchii je maximalizácia relatívnej moci s konečným cieľom stať sa najsilnejšou mocnosťou, tzn. hegemónom.*“ (Toft, 2005, s. 383)

Okrem vojenského potenciálu musí veľmoc disponovať aj ekonomickou silou. Ekonomická moc, tzn. úroveň hospodárstva, alebo tiež bohatstvo štátu sú spolu

s vojenskou silou jednou zo základných zložiek celkovej moci štátu. Často sa hovorí o tom, že je to práve ekonomická moc, ktorá v medzinárodnej politike tvorí deliacu čiaru medzi štátmi mocnými a štátmi slabými, teda medzi veľmocami, prípadne supervelmocami a slabými štátmi a nahrádza tak v tomto smere moc vojenskú. Názory, že je to ekonomická sila a prosperita, ktorá robí zo štátu silného a mocného hráča, však nie sú úplne objektívne a správne. Rozvoj hospodárstva a ekonomiky vo všeobecnosti je dnes cieľom snád' všetkých svetových štátov. Môže sa teda zdať, že ekonomická moc je skutočne v modernom svete tým rozhodujúcim činiteľom a spoločne so snahou o mierové rokovania a riešenia konfliktov nenásilnou cestou vedú k presvedčeniu, že vojenská moc a jej váha ustupujú do pozadia.

Na druhej strane je pravda, že ekonomicky silný štát vytvára možnosti a prostriedky, ktoré možno investovať do iných zdrojov moci, ktoré krajine zaistia mocenské medzinárodné postavenie. Aj napriek tomu existujú prípady, kedy aj ekonomicky silný štát nie je svetovou veľmocou. Bohatstvo, teda financie, však nie sú pre hospodársku, teda ekonomickú moc, jediným rozhodujúcim prvkom. Aj štáty disponujúce napr. nerastným a surovinovým bohatstvom, sú ekonomicky silné. (Nye, 2004)

Moc štátu nie je len výslednicou vojenskej sily a ekonomickej úrovne, ale tiež ďalších faktorov, ktoré sú však oveľa ťažšie merateľné a hodnotiteľné. Tieto zložky moci majú naproti tomu tiež svoju váhu a sú pre určenie celkového mocenského postavenia štátu veľmi dôležité, hoci sa im v minulosti neprikladal príliš veľký význam. Tento zdroj moci, nazývaný tiež tzv. *soft power* vychádza z troch základných zdrojov – kultúry, politických hodnôt a zahraničnej politiky. Na rozdiel od protipólu *hard power*, kam spadá vojenská a ekonomická moc štátu, nepracujú elementy *soft power* so silou a nátlakom, ale jedná sa skôr o ovplyvňovanie postojov adresovaných aktérom na báze dobrovoľnosti. Aspekty *soft power* sú založené na istej atraktivnosti a príťažlivosti. Podľa Nye sú všetky tri zdroje tzv. mäkkej moci variabilné a zahŕňajú celú škálu prostriedkov. „*Ked' je naša politika vnímaná ako legitímna v očiach ostatných, naša mäkká moc sa zvyšuje.*“ (Nye, 2004, s. 9)

Preto sa v oblasti kultúry môže jednať tak ako o masovú kultúru, zameranú na širokú verejnosť, ako aj vysokú kultúru, ktorá zahŕňa literatúru, umenie a vzdelanie. Politické hodnoty sú zložitým javom, ktorý môže byť zdrojom moci štátu iba v prípade, že sa štát podľa nich správa smerom dovnútra i vonok. Zahraničná politika je následne prostriedkom reprezentácie legitímnej štátnej moci štátu a umožňuje prijatie tejto moci s minimálnym odporom a maximálnym účinkom u recipienta. (Flanderová, 2013)

Ďalšími významnými podmienkami určujúcimi prípadné veľmocenské postavenie štátu sú podmienky teritoriálne (hranice, poloha, rozloha), počet obyvateľstva a i. Každý jeden štát je špecifickým komplexom rôznych faktorov, ktoré z neho veľmoc robia alebo nerobia. V predošlých riadkoch boli uvedené tie podmienky, ktoré sú všeobecne považované za najdôležitejšie a ktoré sa najmarkantnejšie podieľajú na postavení štátu v mocenskej pyramíde štátov.

1.3 Regionálna veľmoc

Po charakteristike pozícii svetového politického systému s determinantom pojmu veľmoc je treba zdôrazniť, že v súčasnom svete čoraz viac štátov prestáva hrať úlohu obyčajných pasivistov v rámci medzinárodného spoločenstva. Mnohé z nich získavajú titul regionálnych veľmocí.

Práve obdobie, ktoré nasledovalo po konci studenej vojny, bolo výsledkom značného nárastu akademických prác na tému regionalizácie a regionalizmu. Odborníci na medzinárodné vzťahy sa čoraz viac zameriavali na novú úlohu regiónov a regionálnych veľmocí po bipolárnom rozdelení sveta. Táto obmena je zapríčinená predovšetkým zánikom ZSSR, v dôsledku ktorého sa USA dostávajú do pozície globálneho hegemonu. Ich ekonomická, kultúrna, technologická, vojenská dominancia nemala v tamom svete žiadnu konkurenciu. Svoje záujmy a hodnoty šírili USA v podstate do celého sveta, čo nebol žiaden iný štát schopný dosiahnuť.

Avšak v priebehu 90. rokov sa na medzinárodnej scéne začali objavovať čoraz zreteľnejšie štáty, ktorých ekonomický potenciál a moc rapídne vzrástli, čo samozrejme viedlo k zmene ich pozície a vplyvu na politickom zobrazení sveta. Huntington používa termín uni-multipolárny systém na opísanie aktuálnej štruktúry medzinárodného systému. *„Globálna politika sa presunula z bipolárneho systému studenej vojny na unipolárny moment. No úsilie svetovej veľmoci udržať unipolárny systém stimuluje väčšiu snahu veľkých veľmocí, aby sa presunuli smerom k multipolarite. V súčasnosti medzinárodný systém prechádza štádiom z jedného alebo dvoch uni-multipolárnych dekád, predtým než vstúpi do skutočného multipolárneho 21. storočia.“* (Huntington, 1999, s. 37)

Komplexnejší pohľad na politickú mapu sveta z aspektu postavenia štátov v medzinárodnom meradle podal významný prívrženec anglosaskej geopolitickej školy, teoretik S. Cohen. Ten popri silách tzv. prvého rangu² zdôrazňuje postavenie štátov

² Sily, resp. štáty prvého rangu v Cohenovom ponímaní predstavujú aktéri s globálnym významom vo vnútri dvoch geostrategických pásiem. Cohenova teória v práci z roku 1973 rozlišuje dva typy regiónov, a to regióny geostrategické a regióny geopolitické. Geostrategické regióny sú podľa Cohena globálne vo svojej

druhého rangu, ktorých vplyv vymedzuje do ich vlastných geopolitických regiónov, no zároveň poukazuje na ich rastúci globálny význam. Tieto štáty podľa neho musia dosiahnuť vyššie kritériá v troch faktoroch, a to:

- „v schopnosti štátu dosiahnuť čo najvyššiu úroveň vnútroregionálnej rovnováhy,
- v intenzite vzťahov štátu s inými štátmi druhého rangu a štátmi iných úrovní mimo svojho regiónu, kde typickým príkladom štátu, ktorý to dokázal je Brazília;
- v schopnosti získavať podporu jednej alebo viacerých mocností bez transformácie na satelit.“ (Ištók – Terem – Čajka – Rýsová, 2010, s. 202)

Cohen berie svet ako komplex prekrývajúcich sa oblastí vplyvu. Neskôr vo svojej teórii vymedzil ďalších 27 veľmocí, resp. akýchsi „27 veľmocí druhého rádu“, ktoré majú potenciál rozvíjať sa do štádia globálnej veľmoci, pričom jednou z nich je práve Brazília.

Podľa ďalšieho predstaviteľa zaoberajúceho sa problematikou moci a mocenskej hierarchie D. Nolteho sa za regionálnu veľmoc rozumie ten štát, ktorý:

- je súčasťou regiónu, ktorý je geograficky, ekonomicky a politicky identicky vymedzený a ohraničený;
- aspiruje na lídersku, resp. vedúcu pozíciu v regióne;
- ovplyvňuje geopolitickú delimitáciu a politicko-ideologickú konštrukciu regiónu;
- demonštruje materiálne, organizačné a ideologické zdroje pre projekciu regionálnej veľmoci;
- je ekonomicky, politicky a kultúrne previazaný s referenčným regiónom;
- má skutočne veľký vplyv na regionálne záležitosti;
- tento vplyv uplatňuje prostredníctvom regionálnych vládnych štruktúr;
- v podstatnej miere definuje regionálno-bezpečnostnú agendu;
- je uznaný ako vedúci štát alebo prinajmenšom rešpektovaný ostatnými štátmi vo vnútri ako aj mimo regiónu;

pôsobnosti, čo znamená, že sú funkčne formulované a vysvetľované vo vzájomných reakciách veľkých častí sveta. V rámci medzinárodnej politiky majú geostrategické regióny strategický význam. Cohenova teória vymedzuje dva geostrategické regióny, každý z nich má jednu dominantnú veľmoc. Prvým geostrategickým regiónom predstavuje na obchode závislý prímorský svet. Tomuto regiónu dominujú západné sily na čele s USA. Námorná sféra má podľa Cohena globálny dosah. Druhý región, t. j. euroázijský kontinentálny svet je vnútorne orientovaný a je zastupovaný východnou komunistickou mocou na čele so ZSSR. Geopolitické regióny sú podľa hierarchie podriadené regiónom geostrategickým. V rámci medzinárodnej politiky majú význam taktický. Vyznačujú sa zároveň relatívnou homogenitou, a to tak kultúrnou, ako aj ekonomickou či politickou. Politické regióny sú utvárané politickou, kultúrnou, vojenskou a ekonomickou interakciou. Rovnako sú ovplyvnené aj históriou. (Cohen, 1973)

- je integrovaný do medziregionálnych a globálnych fór a inštitúcií, kde vystupuje ako reprezentant regionálnych záujmov. (Nolte, 2007)

Brazílska federatívna republika sa v priebehu minulosti nachádzala v rámci koncepcie svetovej mocenskej pyramídy na úrovni jej základne. Avšak v priebehu 20. storočia sa postupným zväčšovaním svojho mocenského potenciálu prepracovala na regionálneho lídra, ktorým v súčasnosti bezpochyby je. Brazílske dominantné postavenie v regióne Latinskej Ameriky je tak výsledkom geografických, demografických ako aj ekonomických faktorov, ktoré tento štát odlišujú od ostatných štátov regiónu a vďaka ktorým sa dostala do exkluzívnej pozície.

Dnes možno pozorovať, že Latinská Amerika je celkovo ako región na vzostupe a stáva sa silným dôvodom záujmu významných globálnych aktérov.

1.4 Brazília ako regionálny hegemon

Pomerne dlhé historické obdobie bola Brazília považovaná za pasívneho regionálneho hráča Južnej Ameriky, čo bolo podpísané najmä jej izolovanosťou od ostatných centier moci. Tradičná brazílska zahraničná politika oscillovala medzi blízkym vzťahom s USA a odlišnou verziou v podobe zamerania sa na tretí svet. V inauguračnom prejave prvého volebného obdobia (2003 – 2007) prezident Luiz Inácio Lula da Silva definoval *„prosperujúcu a stabilnú Južnú Ameriku ako prioritný cieľ brazílskej zahraničnej politiky“*. (Flemes, 2010, s. 100) Od Lula prezidentovania Brazília čoraz viac poskytovala mediačné služby tak vo vnútri ako aj medzi jednotlivými juhoamerickými štátmi, napr. Bolíviou, Kolumbiou, Ekvádorom či Venezuelou.

Cieľom Brazílie je upevniť vedúcu pozíciu tak ako na regionálnej, aj na medzinárodnej úrovni. Po studenej vojne Brazília naštartovala dva plány, regionálny – s predstavením MERCOSUR-u a medzinárodný – s aktívnou nezávislou zahraničnou politikou, hľadajúc si popritom miesto veľmoci v medzinárodnej aréne. Brazília v súčasnosti má zámer, energiu a možnosti nie iba na to, aby bola regionálnou veľmocou, ale aby zohrávala dôležitejšiu úlohu globálneho charakteru. Gigant juhu čerpá z neporovnateľných výhod vo všetkých smeroch, či už priemyselných, diplomatických, kultúrnych, ktoré mu otvárajú bránu do sveta medzinárodných vzťahov. Brazília je krajinou s vibrujúcou ekonomikou, diverzifikovanou ekonomikou, podnikavým obyvateľstvom, obrovským národným patriotizmom a solídnymi ekonomickými inštitúciami. Ťaží z dôležitých kladov na regionálnej a svetovej úrovni, ktoré, ako už bolo postulované vyššie, ju klasifikujú ako veľmoc.

Brazília je najväčším štátom Južnej Ameriky, južnej pologule a piatym najväčším štátom na svete. Je krajinou, ktorá reprezentuje takmer polovicu Južnej Ameriky. Oprávnené ju George Kennan zaraďuje medzi tzv. monster countries.³ Hraničí s desiatimi z celkových dvanásť juhoamerických štátov, čo ju prezentuje do výhodnej geopolitickej a geostrategickej pozície, pretože jednak, je jediným štátom na celom kontinente, ktorý má takúto výhodu, teda disponuje tak výhodnou pozíciou na kultúrny, politický a ekonomický vplyv a obchod. Z ekonomického hľadiska je Brazília najdôležitejšia ekonomika Južnej Ameriky.

Okrem iného sa súčasná Brazília vyznačuje tým, že je šiestou najľudnatejšou krajinou planéty. (Country Comparison: Population, 2014) Štruktúra obyvateľstva medzi 15. a 64. vekom života presahuje hranicu 60%, čo znamená, že prevažná časť populácie sa nachádza v produktívnom veku, t. j. patrí do pracujúcej triedy, čo sa prekladá ako značná výhoda pre štát. (Country Comparison: Age Structure, 2014)

Okrem toho, že je najindustrializovanejším štátom na kontinente, disponuje strategickými prostriedkami, čo Brazíliu výrazne diverzifikuje nielen od ostatných štátov Južnej Ameriky, ale i od zvyšku sveta. V prvom rade je to skutočnosť, že sa nachádza v Amazónii, v regióne, ktorý reprezentuje 30% biodiverzity zeme, vlastní obrovské množstvo sladkej vody na globálnej úrovni a je miestom niektorých svetovo najdôležitejších farmaceutických prostriedkov. Jeho prírodné zdroje pozostávajú z: bauxitu (tretí svetový producent), zlato, železo (jeden z top štyroch železných gigantov), mangán (medzi prvých päť najväčších producentov), nikel, fosfát, platina, cín, urán (5% svetovej produkcie), ropa (produkcia: 2 633 000 barelov/deň), vodná elektrina a drevo. (CIA World Factbook, 2014) Okrem toho po Rusku jej patrí druhé miesto v rozlohe lesov. Tieto prípadné zdroje spôsobujú, že Brazília vyniká v troch fundamentálnych ekonomických aktivitách, okrem ropy je ním poľnohospodárstvo, banský sektor a priemysel.

Brazília má mnohé pozitíva aj v rámci poľnohospodárskeho sektoru. (Vitale, 2006) Aj napriek tomu, že poľnohospodárstvo nemá výraznú váhu v brazílskom HDP (v roku 2013 tvorilo 5,5% HDP) (CIA World Factbook, 2014), ukázalo sa, že má v podmienkach využitia svoje miesto vo vidieckych oblastiach a krajina tak patrí medzi poľnohospodárske veľmoci. Je tiež svetovým producentom kávy, manioku a tiež cukrovej trstiny.

³ Aktuálna medzinárodná projekcia Brazílie spočíva v špecifickej kombinácii subjektívnych a objektívnych prvkov. Práve jedna sa vykryštalizovala v masmédiách prostredníctvom obnovenia konceptu „monster countries“, pôvodne realizovanej George Kennanom s odvolaním sa na krajiny s enormnou rozlohou a populáciou, ale ktoré kvôli svojmu gigantizmu ťažko realizujú koherentné medzinárodné politiky. Koncept bol oživený v poslednej dekáde, pričom boli jeho principiálnymi poháňačmi hovorcovia medzinárodných finančných inštitúcií. Okrem Brazílie sem zaraďuje aj štáty ako USA, India, Čína a Rusko.

Brazília je tiež charakteristická svojou aktívnou regionálnou politikou a svoju úlohu regionálnej veľmoci potvrdzuje aj tým, že je vedúcou krajinou juhoamerickej integrácie v rôznych ekonomických, energetických, infraštruktúrnych, ako aj bezpečnostných regionálnych projektoch, akými sú napríklad MERCOSUR, Unasur či IIRSA.

Spoločný trh Juhu (MERCOSUR) bol zahájený Zmluvou z Asunciónu v roku 1991. Založenie tohto integračného projektu napomohlo ukončiť dlhú periódu politických svárov medzi Brazíliou a Argentínou, no ako obchodný blok zlyhal. Nerozvíjal spoločné pravidlá alebo konvergentné politiky, nerokoval o jednotnej obchodnej zmluve s ostatnými krajinami a výrazne tu absentujú efektívne inštitucionálne dohody. Prijatie Venezuely ako asociovaného člena MERCOSUR-u v roku 2006 zdôraznilo brazílsky záujem rozšíriť jej priestor do celej Južnej Ameriky. Nasledovali potom Bolívia a Chile, Peru, Kolumbia a Ekvádor, ktoré tiež podpísali asociačné dohody s MERCOSUR-om.

Ďalšou významnou brazílskou integračnou iniciatívou je Únia juhoamerických národov (Unasur) naštartovaná v roku 2004. (Bandeira, 2006) Tento typ integrácie je vo svojej podstate počiatčným pokusom založiť európsky štýl integračnej schémy, zahŕňajúc ekonomické spoločenstvo, hlavné politické opatrenia a vzájomné bezpečnostné mechanizmy. Únia juhoamerických národov sa stala inštitucionálnym nástrojom sľubovanej integrácie. Lula bol kľúčovou figúrkou neskorších stretnutí Unasuru, odrazom brazílskeho postavenia a jej umiernenosti v mnohých kontinentálnych záležitostiach.

Brazília zároveň zohráva vedúcu úlohu v oblasti obrany a bezpečnostnej spolupráce. Z hľadiska vojenskej a obrannej kooperácie je misia OSN na Haiti, nesúca názov MINUSTAH, veľkým významom pre obranu a vojenskú spoluprácu v Južnej Amerike. Stabilita misie je tvorená zo štyroch amerických jednotiek a je vlajkovou misiou Brazílie (v rámci OSN). Po prvýkrát v histórii sa tak ukazuje schopnosť juhoamerických štátov, že dokážu prekonať regionálne krízy samostatne.

V marci roku 2008 prezident da Silva navrhol vytvorenie Juhoamerickej bezpečnostnej rady – CDS s cieľom zriadenia obrannej aliancie typu NATO, v dlhodobej perspektíve aj spoločné juhoamerické vojenské zložky a regionálny vojenský priemysel. Práve Brazília tu mala zohrávať pozíciu dominantného hráča, rovnako ako je tomu v Unasur.

Brazília má oproti svojim juhoamerickým susedom navrch aj v ďalších oblastiach. Brazílske vojenské výdavky v rokoch 2005 - 2007 boli vyššie než súčet takýchto výdavkov Argentíny, Čile, Kolumbie a Venezuely, čo má niekoľko vysvetlení. Ad jeden, konštrukcia CDS uspokojila regionálny mocenský status Brazílie a podporila jej ambície

stať sa permanentným členom Bezpečnostnej rady OSN. Ad dva, môže to byť vnímané ako brazílska protiváha a iniciatíva voči založeniu spoločných vojenských jednotiek tzv. bolívarskej alternatívy Američanov - ALBA podporovanej venezuelským bývalým prezidentom Hugom Chávezom. Ad tri, CDS má za cieľ vylúčiť USA (vrátane Mexika) z juhoamerických bezpečnostných záležitostí nahradením konfliktných rezolučných mechanizmov OAS. (Flemes, 2010)

Brazília zahraničná politika charakterizovaná ako aktívna, nezávislá a diverzifikovaná, je v posledných rokoch koherentná a medzinárodná komunita ju uznáva ako prirodzeného vodcu pre Južnú Ameriku, tzn. že Brazília je etablovanou regionálnou veľmocou. Uznávajúc pritom jej veľkosť, populáciu, je pravdepodobné, že Brazília spolu s ostatnými gigantmi sveta by mala mať vplyv tých istých proporcií. To vysvetľuje, že v rámci jej medzinárodnej agendy sa nachádza jej túžba o permanentné kreslo v Bezpečnostnej rade OSN. Uvedené špecifiká vychádzajú z toho, že Brazília je z mnohých dôvodov považovaná za akéhosi prirodzeného lídra Južnej, resp. Latinskej Ameriky a jej postavenie ju oprávnené vedie k tomu, aby sa stala svetovým hráčom na politickom poli.

Brazília zároveň vyniká v multilaterálnych fórach a svetových organizáciách, ako napr. participácia v OSN, OAS, WTO, medzi inými aj jej kooperácia v G-24, čo ju dostalo na mušku globálnej úrovne ako významného protagonistu. Ďalším príkladom je aj prognózovaná skupina BRICS (Brazília, Rusko, India, Čína a Juhoafrická republika), ako spoločenstvo rýchlo sa rozvíjajúcich gigantických ekonomík sveta podľa predpovedí niekoľkých ekonomických vedcov.

Všetky doteraz zmieňované premenné, ktoré nás vedú k predpokladu, že Brazília má potenciál a rovnako tiež záujem stať sa globálnou veľmoc, vyžadujú hlbšiu analýzu. A z toho dôvodu budú predmetom nasledujúcej kapitoly.

2 Globálne postavenie Brazílie

Brazília bola už niekoľkokrát v priebehu poslednej dekády označovaná ako nastupujúca globálna veľmoc. V skutočnosti však už v roku 1976 Schneider pomenoval Brazíliu ako *„prvú južnú hemisférickú hviezdu vo svetovej galaxii a prvú novú veľkú veľmoc, ktorá sa objaví na medzinárodnej scéne od vzostupu Číny po druhej svetovej vojne“*. (Schneider, 1976, s. 13) Ostatní prednedačnom publikovaní autori sa nelíšia od tejto domnienky, nazývajú Brazíliu buď regionálnou veľmocou alebo globálnym hráčom na medzinárodnom poli, či rozširujúcu regionálnu mocnosť progresívne získavajúcu medzinárodný vplyv.

Zatiaľ čo väčšina akademickej obce sa zhoduje v pohľade na úlohu Brazílie vo svete a v regióne, nezhodujú sa v príčinách tohto vnímania. O'Neil vidí Brazíliu ako *„veľmoc kvôli jej ekonomickej sile, hemisférickému vodcovskému postaveniu a rastúcej strategickej úlohe prostredníctvom multilaterálnych medzinárodných fór.“* (O'Neil, 2010, s. 1) Brigagão oproti tomu identifikuje o čosi strategickejšie dôvody, a to *„rastúca jadrová kapacita je vnímaná ako prostriedok vytvárania možností v medzinárodnom systéme; udržateľný rozvoj v Amazonskom súperení s bezpečnostnými kritériami, Juh-juh vzťahy z časti brazílskej diverzifikovanej zahraničnej politiky.“* (Brigagão, 2009, s. 1) Ďalší autori ako Hanson či Vigeviani vidia brazílske rýchle ekonomické zotavenie sa z globálnej finančnej krízy ako dôvod pre ich požiadavku o vplyvnejšiu úlohu v medzinárodnej politike.

Aj napriek uvedeným skutočnostiam pojem nastupujúca svetová veľmoc alebo *emerging power* vo všeobecnosti potrebuje úvodné poznatky na pochopenie brazílskych skutočných motivácií na medzinárodnej scéne. *„Pri hodnotení mocenskej hierarchie medzi štátmi treba mať na zreteli tri veličiny: teritoriálny rozmer, ekonomická sila a vojenská sila. Toto sú faktory, ktoré povoľujú štátom správať sa nezávisle a ovplyvňovať ostatné štáty a určovať spôsob, akým má byť medzinárodná veľmoc vyjadrená.“* (Bandeira, 2006, s. 12) Okrem toho podľa Bandeiru štátna moc a reputácia medzi štátmi závisí od vnútorných a vonkajších faktorov. Vonkajšie faktory obsahujú vojenskú moc štátu (úspešné vojenské zrážky, vojenský rozpočet alebo diplomatická váha a sila), ktorá výstižne ukazuje hodnotu jeho teritoriálnej rozlohy a jeho ekonomický potenciál. Vďaka vojenskej sile sa môže štát stať hegemonom, či už v rámci aliancií (strategické alebo ekonomické) alebo v rámci dohôd (buď obchodné alebo mierové dohody).

Vnútorne faktory naproti tomu zahŕňajú schopnosť vlády vytvoriť a udržať jeho vnútornú hegemonickú funkciu. Pokiaľ sa teda pozeráme na Brazíliu, možno konštatovať, že oba faktory, resp. vnútorné i vonkajšie, posilňujú Brazíliu v porovnaní s ostatnými štátmi vo svete. Brazília má ôsmu najväčšiu vojenskú moc na svete a jej vojenské výdavky ju radia na dvanáste miesto. Kým tento údaj reprezentuje 1% z celkových vojenských výdavkov všetkých krajín, v rámci regiónu má jej pozícia väčšiu váhu, keďže stojí na približne jednej tretine celkových vojenských výdavkov Latinskej Ameriky. Zároveň brazílska prvá vedúca úloha na mierovej misii OSN na Haiti v roku 2004 reprezentuje hlavný vojenský príspevok a pozdvihla tak brazílsku medzinárodnú reputáciu.

Brigagão identifikuje tri definičné línie brazílskej zahraničnej politiky, ktoré sú priamo spojené s jej mocenským statusom: jadrový faktor (Brazília je formujúca sa „mierová“ jadrová veľmoc), životné prostredie (Brazília je držiteľom a prispievateľom obrovských environmentálnych rezerv) a vzťahy Juh-Juh (brazílsky rastúci význam vo svete vďaka jej geografickým, ekonomickým a demografickým prínosom). Lastly Schneider rozširuje termín globálna veľmoc s politickými (jej narastajúca domáca nezávislosť a inštitucionálny rozvoj) a ekonomickými faktormi.

Zatiaľ čo uvedené definície obiehajú okolo predpokladu, že Brazília je etablovanou regionálnou veľmocou, všetky premenné paralelne vedú k jasným predpovediam pre globálnu veľmoc. Hoci žiaden z autorov nehovorí o Brazílii ako etablovanej globálnej veľmoci, je očividné, že Brazília nemá len potenciál, ale tiež záujem stať sa ňou.

Táto skutočnosť je špeciálne zakotvená v brazílskej reformnej politike po demokratickej transformácii v roku 1988. Po ekonomickom otvorení sa za prezidenta Fernanda Collora de Mela v roku 1990 a Plánu Real⁴, ktorý bol makroekonomickým stabilizačným plánom uskutočneným počas vlády Itamara Franca 1992 a jeho konsolidácie pod Fernandom H. Cardosom (1995-2002), Brazília prekonala *„komplexný proces regulačných a inštitucionálnych zmien, ktoré podstatne ovplyvnili brazílsku domácu makroekonomickú realitu, ale tiež niektoré relevantné elementy v kráľovstve zahraničnej politiky.“* (de Almeida, 2009, s. 168)

Tento proces stabilizácie viedol k novej seba-projekcii inštitucionalizovanej Brazílie vyjadrenej v takých schémach ako MERCOSUR, Americká zóna voľného obchodu, G-7, aktívnejšia úloha v diplomatických záležitostiach alebo schopnosť

⁴ Plán Real (*Plano Real*) predstavuje brazílsky najúspešnejší plán ekonomickej stabilizácie od polovice 50. rokov zahŕňajúci balík protiinflačných a reformných opatrení. Jeho realizácia zahŕňala 3 fázy: program pre okamžitú akciu, vytvorenie jednotky „reálnej hodnoty“ a zavedenie novej meny – reálu. Úspechy plánu spočívajú najmä v položení pevných základov reštriktívnej a zodpovednej fiškálnej politiky.

pravidelne priťahovať priame zahraničné investície. Táto zahranično-politická agenda pokračovala s prezidentom Lula a s účasťou v mierových operáciách, summitom G-20 rovnako ako aj s udržaním princípov Plánu Real. Lula zároveň pokračoval v pohyblivom trende, v rámci ktorého Brazília smeruje k multilaterálnejšej diplomacii ako opozícia k unilateralizmu USA a posilnením Juh-juh vzťahov.

Naproti tomu brazílska požiadavka medzinárodnej reputácie so stálym kreslom v Bezpečnostnej rade OSN vďaka jej vojenskej, jadrovej alebo finančnej moci sa nikdy nezmenila. Či už pod vojenským režimom (1964-1985) alebo po demokratickom prechode, sa Brazília vždy usilovala o multilaterálny rozvoj a prestíž namiesto populárneho postoja s unilaterálnymi zahranično-politickými princípmi USA. *„Za posledných 20 rokov ... cieľ jej zahraničnej politiky je zabezpečiť medzinárodné podmienky pre ekonomický rast a uznanie súčasného statusu ako mid-level mocnosti a legitimitu ambície konsolidovať MERCOSUR a obdržať permanentné kreslo v Rade bezpečnosti OSN.“* (Bandeira, 2006, s. 21)

Brazília sa tak začína v niektorých oblastiach dostávať stále viac do popredia svetovej scény. Tomuto vzostupu sčasti napomohla aj rastúca reputácia plynúca z členstva v skupine vedúcich lídrov rýchlo rozvíjajúcich sa ekonomík BRICS. Brazília sa snaží znásobovať svoj vplyv v medzinárodnom obchode rovnako tak presadzovať svoje národné politické záujmy na pôde rôznych svetových organizácií.

V Brazílii *„politici rovnako aj akademici dlho považujú regionálne líderstvo za odrazový mostík ku globálnemu vplyvu a uznaniu.“* (Malamud, 2009, s. 1) No regionálna hegemonia nemusí byť chápaná ako podmienka pre medzinárodný veľmocenský status. Niektoré z tradičných svetových mocností ako USA alebo Veľká Británia *“boli úspešné najmä z toho dôvodu, že zabránili tomu, aby sa chytili do pasce svojho regiónu, ale vytvorili podmienky pre kontinentálne záväzky alebo hemisférické zapojenie.“* (Hurrell, 2010, s. 142)

V popredí nasledujúcej časti kapitoly preto stoja otázky aktívnej úlohy Brazílie vo svete a jej účasti v najvýznamnejších medzinárodných fórach. Zámerom bude prezentovať čiastočný pohľad na jej medzinárodné postavenie v nich.

2.1 Brazília ako súčasť BRICS

Pripojenie Brazílie do skupiny BRICS⁵ bolo spochybnené už pri samotnom zrode, resp. v roku 2001, keď sa po prvýkrát objavilo toto označenie. V tom čase sa Brazília nachádzala v období nízkeho ekonomického rastu ako následok ázijskej krízy a situácie v Argentíne. Avšak ak sa vezme do úvahy úroveň rastu a obrovské úspechy v makroekonomickom ukazovateli za posledných desať rokov, Brazília sa môže právom začleniť do skupiny nových formujúcich sa veľmocí. Preto ak sa máme baviť o Brazílii ako nastupujúcej svetovej veľmoci, nemožno vynechať BRICS ako jeden z najvd'áčnejších akronymov, ktoré môže Brazília používať v prostredí medzinárodných vzťahov na zvýšenie svojej dôležitosti.

Špecifické postavenie Brazílie v rámci kvinteta BRICS je možné pozorovať hneď v niekoľkých sférach. Krajina disponuje bohatými zásobami komodít, ktoré z nej vytvárajú atraktívneho obchodného partnera. Z hľadiska politického systému je nutné vyzdvihnúť brazílske snahy vedúce k uplatneniu väčšej demokratickej praxe v krajine, čím sa výrazne diverzifikuje od systémov Číny alebo Ruskej federácie. Okrem toho na rozdiel od Indie nečelí Brazília žiadnym etnickým alebo náboženským konfliktom ani znepriateleným susedom a uprednostňuje úctivejšie zaobchádzanie so zahraničnými investormi v porovnaní s Ruskom. Čo sa týka oblasti sociálnej politiky aj tu sa môže rozvojový svet oveľa viac „naučiť“ práve od Brazílie než napr. Číny. Súvisí to s tým, že Brazília vykazuje jednu z najrýchlejších rastúcich stredných vrstiev obyvateľstva. Len za posledných desať rokov do nej vstúpilo viac ako 30 miliónov ľudí. (Brazil takes off, 2009)

Vytvorenie tohto akronymu tak neznižilo existujúce rozdiely medzi jednotlivými členmi, ktorú sú aj napriek mnohým faktorom enormné. Rusko a Čína sú stálymi členmi Bezpečnostnej rady OSN, zatiaľ čo Brazília a India nie. Čína a India sú jadrovými veľmocami, Brazília ňou nie je a ani byť nemôže kvôli ústavnému nariadeniu. Rusko, India a Čína spolunažívajú so separatistickými tendenciami a majú zásadné pohraničné problémy závislé od vzťahov so susednými štátmi. Oba problémy nie sú aplikovateľné na Brazíliu.

^{5 5} Autorom skupiny je ekonomický analytik investičnej banky Goldman Sachs Jim O'Neill, ktorý spojením začiatkových písmen štyroch rozvíjajúcich sa ekonomík Brazílie, Ruska, Indie a Číny vytvoril atraktívny akronym BRIC. Pôvodne bol označením štyroch krajín so značným ekonomickým potenciálom zaujímavým predovšetkým pre budúcich investorov, s veľkou rozlohou a populáciou, no odlišným politickým a náboženským zakotvením, rôznorodou ekonomickou štruktúrou a odlišnými motormi rastu. V roku 2010 bola pričlenená o niečo menšia (rozlohou i počtom obyvateľov), ekonomicky relatívne slabá Juhoafrická republika, ktorá však zastupuje celý africký kontinent. Podľa odhadov by sa do roku 2050 mali jednotlivé členské štáty BRICS stať dominantnými ekonomikami, a to na základe ich rýchleho ekonomického rastu a obrovského potenciálu každého jedného člena. Zároveň sa predpokladá, že do roku 2018 celkové HDP prevýši HDP USA, ba dokonca do roku 2030 prekoná HDP G-7. (Goldman Sachs, 2015)

Tá na rozdiel od ostatných BRICS krajín neprekonala občianske vojny či revolúcie, ktoré by spôsobili sociálne traumy alebo zdecimovali populáciu. Určitým spôsobom sa tiež Brazília odlišuje svojou lingvistickou homogénnosťou a neexistenciou náboženských konfliktov. Brazília bola vždy považovaná za integrálnu súčasť európskej kultúrnej tradície a opierala sa o náboženské a politické tradície západu, čo nie je prípad Číny, Indie ako i veľkej časti Ruska. Dejiny Ruska, Číny a Indie sú navyše spojené s vojenskými konfliktami, zatiaľ čo Brazília počas svojich dvoch historických storočí nikdy nebola napadnutá ani priamo neparticipovala na vojne, ktorá by ohrozila jej existenciu alebo národnú integritu, realizujúc pri tom veľké investície do ozbrojených síl. (Reid, 2014)

Aj napriek značnej vzájomnej heterogenosti ich predsa spája spoločný interes, a to nájsť spoločnú modifikáciu systému globálnej vlády, ktorá reflektuje vzťah veľmocí ešte z čias povojnového sveta. Krajiny BRICS sú tak platformou požadujúcou zmenu v distribúcii moci v medzinárodných vzťahoch. Brazília a ostatné členské krajiny BRICS rozvíjajú stratégie, ktorých spoločným menovateľom a cieľom je ovplyvniť globálne ekonomické riadenie. Reforma Medzinárodného menového fondu je centrálnym komponentom v stratégii globálneho mocenského šírenia pod vedením BRICS. Fórum v zásade tvrdí, že západ je nadreprezentovaný, kým BRICS a ostatné rozvíjajúce sa krajiny sú podreprezentované. BRICS preto volá po väčšom rozdelení hlasov v Medzinárodnom menovom fonde a zmenu, ktorú vidia ako organizáciu zastaranej vlády. No aj v tejto oblasti sú odlišnosti medzi nimi pomerne výrazné. Brazília totižto aspiruje na stále miesto v Bezpečnostnej rade OSN a zámerne preto realizovala opatrenia vo vzťahu s Čínou s očakávaním získania podpory pri tejto požiadavke. Čína však zabránila reforme OSN v roku 2005, keďže vstup Brazílie do Bezpečnostnej rady by znamenal tiež zahrnutie Indie a Japonska, t. j. dvoch štátov, s ktorými udržiava na geopolitickej úrovni pomerne napätý vzťah. Okrem toho ak sa pozrieme na BRICS ako celok, nemožno si nevšimnúť, že je to práve Čína, ktorá je najdominantnejším hráčom v skúmanom zoskupení, resp. je skutočným ťahúňom skupiny BRICS.

Aj napriek uvedeným skutočnostiam, sa možno domnievať, že partnerstvo BRICS prinieslo Brazílii niekoľko želaných výsledkov. Vzťahy s jednotlivými krajinami, predovšetkým však s Čínou, poskytli Brazílii lukratívne obchodné príležitosti. V roku 2009 sa stala Čína brazílskym najväčším obchodným partnerom. S pomalým ekonomickým oživením v USA a európskom finančnom chaose spôsobenom krízou v roku 2008, čínsky dopyt po brazílskej sóji, železnej rude a rope oživil brazílsky exportný sektor a boli kľúčovým pohonom ekonomického rastu. Čína sa tak stala v roku 2010 hlavným

zahraničným investorom v Brazílii a v prostredí jej zahraničnej politiky zohráva dôležitú úlohu.⁶ (Bodman – Wolfensohn – Sweig, 2011)

Asymetrie ekonomických vzťahov s Čínou sú však pomerne kontrastné. Politickí predstavitelia a priemyselní lídri sú presvedčení o tom, že rastúci tlak na real proti yuan a doláru vychádza z čínskych zásahov do zahraničného výmenného trhu rovnako ako následky prílivu lacných čínskych výrobkov na brazílsky priemyselný sektor. Navyše brazílske priemyselné exporty sa usilujú získať „základňu“ na čínskom trhu, keďže štátne subvencie poskytujú domácim firmám značnú výhodu. Z toho dôvodu prezidentka Dilma Rousseff vyjadrila svoje znepokojenie o desindustrializácii v Brazílii pri vyberaní antidampingovej dane proti čínskym oceľovým importom. Keďže obchod s Čínou sa stáva antagonistickejší, očakáva sa, že Dilma Rousseff bude klásať väčší dôraz na vzťahy s USA.

Globálne úspechy ambiciózných brazílskych nadnárodných spoločností, ustálené výsledky hospodárskej politiky spolu so silnejúcou pozíciou krajiny ako regionálnej mocnosti prispievajú k brazílskej jedinečnosti v skupine BRICS. V širšom zmysle je pre Brazíliu BRICS okamžitá politická inštalácia medzi západom, najmä USA a Latinskou Amerikou. (Laidi, 2011) Na strane druhej je nutné podčiarknuť skutočnosť, že tento žiariaci obraz Brazílie je v mnohých prípadoch založený na veľmi kolísavých predpokladoch, a to cenách komodít. Krajina sa ako taká rozrástla do značnej miery v súlade s prudkým dopytom po brazílskych zásobách medi, ropy, železnej rudy a ďalších prírodných zdrojov. Ak preto Brazília nepodnikne kroky k diverzifikácii a k udržaniu hospodárskeho rastu nezávisle na surovinách, so slabnúcim dopytom a klesajúcimi cenami týchto komodít môže ekonomika čoskoro spadnúť. Okrem iného, ak chce byť tento päťčlenný klub skutočne úspešný, primárnym cieľom by malo zohrávať zjednotenie týchto štátov, aj napriek mnohým rôznorodým vlastnostiam ako i zefektívnenie doterajšieho fungovania s dôrazom na budúcu spoluprácu. (Lukov, 2012)

2.1.1 Indicko-brazílsko-juhoafrické dialógové fórum

V rámci koncepcie BRICS funguje o niečo menšia, ale zato významná regionálna asociácia. Konkrétne sa jedná o indicko-brazílsko-juhoafrické tripartitné fórum, častejšie známe ako IBSA, ktoré je dialógovým fórom vytvoreným v roku 2003 v Brazílii pod vedením prezidenta Lula. (Roett, 2010)

⁶ O tom zaiste svedčí aj fakt, že prvá zahraničná návšteva novozvolenej brazílskej prezidentky v roku 2011 Dilmy Rousseff smerovala práve do Číny.

Jej vytvorenie vo svojej podstate reflektuje „*potrebu dialógu medzi rozvíjajúcimi sa národmi a krajinami Juhu na to, aby sa bránili proti svojej marginalizácii. Princípy, normy a hodnoty tvoriace základ IBSA sú: participačná demokracia, rešpektovanie ľudských práv a zákonov a posilnenie multilateralizmu.*“ (IBSA, 2015) Okrem toho IBSA výrazne presadzuje v rozvojových krajinách princípy zdravotnej starostlivosti a sociálne programy.

Kooperácia medzi Brazíliou a Juhoafrickou republikou v rámci štruktúry Juh-Juh zahraničnej politiky pretrváva už od prevzatia prezidentského úradu Lula da Silva. Avšak spoluprácu medzi Brazíliou a Indiou možno považovať za akýsi nový smer bilaterálnych vzťahov. Dialóg týchto dvoch krajín je zameraný najmä na bezpečnostné otázky námornej komunikácie na južnej pologuli v kontexte získania statusu stáleho člena Bezpečnostnej rady OSN. Pokiaľ ide o bilaterálne vzťahy medzi Indiou a Juhoafrickou republikou, tie sú limitované, a to v dôsledku tarifných bariér na juhoafrické poľnohospodárske produkty. Za pomerne krátky čas sa India premenila na dôležitého partnera a globálneho spojenca Brazílie. Do veľkej miery to bol výsledok aktívnej diplomacie exprezidenta Lulu da Silvu. (Stuenkel, 2010)

Podľa Roetta hoci IBSA ešte nie je považovaná za hlavného medzinárodného hráča, „*toto vysoko-úrovňové fórum reflektuje fakt, že Brazília, India a Južná Afrika začali nadobúdať pro-aktívnu a stále viac kolektívnu vyjednávaciu úlohu v medzinárodnom kontexte. Preto Brazília, India a Južná Afrika a ich spoločný postoj na regionálne a medzinárodné konflikty poskytuje dôkaz o začiatku južných postojov na globálne problémy.*“ (Roett, 2010, s. 25)

Iniciatíva IBSA je z toho dôvodu jasným signálom, že Brazília si uvedomuje význam plynúci z pozície globálneho aktéra v rozmere svojej zahraničnej politiky. Každoročné summity IBSA zdôrazňujú silnejšie obchodné vzťahy, podporu demokracie a ľudských práv, mier a rozvoj. Veľkú prioritu zohráva rozvíjanie dialógu medzi IBSA a EÚ. Cieľom v takýchto vzťahoch je pre Indiu, Brazíliu a Južnú Afriku vystupovať ako protiváha k priemyselným krajinám používaním tzv. *soft balancing moci* namiesto pokusu vystupovať ako konkurenčný hegemon.

Na základe uvedeného vyplýva, že BRICS ako aj IBSA sa stávajú na svetovej scéne čoraz viac viditeľnými ako nové geopolitické a geoeconomické aliancie. Obe fóra vo svojej podstate požadujú zvýšenie podielu moci svojich integrálnych štátov v medzinárodnom systéme a požadujú reformu multilateralizmu. Okrem toho spochybňujú

a vyvažujú dominantnú pozíciu USA a EÚ v prostredí medzinárodných vzťahov a sú tiež platformami na posilnenie bilaterálnych vzťahov medzi participujúcimi štátmi.

2.2 Brazília na pôde medzinárodných organizácií

2.2.1 Brazília a jej pozícia v Organizácii spojených národov

Brazília zohráva dlhé obdobie aktívnu rolu v medzinárodných kolektívnych bezpečnostných organizáciách. Bola pôvodným nestálym členom Spoločnosti národov a OSN, čím reflektovala svoju vojenskú alianciu a diplomatické kooperatívne vzťahy s Európou a Latinskou Amerikou. V roku 2009 bola zvolená už po desiatykrát ako nestály člen Bezpečnostnej rady na obdobie od 2010 do roku 2011. Brazília je preto spolu s Japonskom krajinou, ktorá zastávala túto pozíciu viac ako ktorýkoľvek iný štát.⁷ (Stuenkel, 2011)

Pokusy kľúčovej osobnosti brazílskej zahraničnej politiky ministra Itamaratyho získať podporu pre brazílske stále kreslo v Spoločnosti národov a Bezpečnostnej rade OSN však zlyhali. Bol to poväčšine dôsledok nedostatku ekonomických a vojenských kapacít a neschopnosti zabezpečiť jednotnú politickú podporu zo strany svetových veľmocí. Po tom čo nadobudla ekonomickú a politickú stabilitu po roku 1944 a tzv. Plánu Real, brazílska zahraničná politika získala značne na sile. To viedlo k tomu, že Brazília posilnila svoju medzinárodnú vedúcu pozíciu a obnovila svoju žiadosť o permanentné kreslo v OSN.

Brazília tak formuluje jasnú ambíciu o predstavách realistickej spravodlivosti, potrebu reflektovať zvyšujúcu moc rozvíjajúcich sa krajín a zároveň aj absenciu stálej geografickej reprezentácie pre Južnú Ameriku v OSN. V písomnom komentári Valného zhromaždenia OSN smerom k reforme Bezpečnostnej rady brazílska delegácia uvádza nasledovné *„chceme, aby bol náš región reprezentovaný v BR OSN na permanentnej báze a prostredníctvom dostatočnej koordinácie a konzultácie tak, aby sme mali dostatočne silný kolektívny hlas“*. (UN, 1999)

Čo sa týka zmeny, ktorá by sa mala realizovať, existujú rôzne postoje niektorých štátov, z ktorých je treba spomenúť skupinu G-4, t. j. Brazíliu, Nemecko, Indiu a Japonsko, ktoré podporujú rozšírenie členov z pôvodnej „pätnástky“ na „dvadsať päťku“ a tiež navrhujú, aby štyri z týchto deviatich permanentných pozícií boli pre nich a dve pre Afriku.

⁷ K januáru 2010 je to spolu 18 rokov: 1946 – 1947, 1951 – 1952, 1954 – 1955, 1963 – 1964, 1967 – 1968, 1988 – 1989, 1993 – 1994, 1998 – 1999, 2004 – 2005, 2010 – 2011. (UN Security Council, 2015)

Prezidenti Cardoso a Lula investovali značný politický kapitál na vybudovanie regionálnych ekonomických a politických vzťahov podporovaním MERCOSUR-u a UNASUR-u s cieľom upevniť koncept Južnej Ameriky ako politickej a ekonomickej jednoty na čele s Brazíliou ako jej lídrom a regionálnym zástupcom. Aj napriek tomu táto snaha nevyšla, keďže Brazília nebola schopná získať dostatočnú podporu medzi jej historicky nedôverujúcimi španielsky hovoriacimi juhoamerickými „susedmi“, ktorí pochybovali, že Brazília má skutočne na zreteli ich záujmy. Najmä Argentína, Kolumbia a Venezuela vyjadrili opozíciu k brazílskemu potenciálnemu prijatiu ako stáleho člena.

Navzdory regionálnemu odporu Brazília v súčasnosti počíta so širokou alianciou podpory na jej permanentné kreslo či už od svetových veľmocí, formujúcich sa veľmocí alebo rozvíjajúcich sa krajín. Medzi svetovými veľmocami počíta Brazília najmä s podporou Veľkej Británie, Francúzska a Ruska. Hoci USA vyjadrili Brazílii podporu s jej pomocou na Haiti, priamy súhlas pre jej stále členstvo však nedali.

Brazílske snahy získať miesto v Bezpečnostnej rade OSN *„sú tiež motivované vierou, že Brazília si zaslúži prominentnejšiu úlohu ako juhoamerický reprezentant a vierou, že medzinárodné inštitúcie sú legitímnejšie a efektívnejšie, keď sú rozvíjajúce krajiny adekvátne reprezentované“*. (de Almeida, 2008, s. 43)

Na zvýšenie podpory svojej reputácie o stále kreslo Brazília zohráva aktívnu úlohu v mierových misiách OSN. Brazília bola od jej participácie v Spoločnosti národov a vzniku OSN nie práve veľkým prispievateľom na mierové misie OSN. Hoci sa v roku 2011 stala druhým najväčším prispievateľom na mierové misie OSN z krajín BRICS (hneď po Indii) a trinásť celkovo s počtom 2260 vojenských jednotiek, toto číslo je stále relatívne nízke v porovnaní s jednotkami, ktorými prispieva India, Pakistan či napr. Bangladéš. Kým ústredný bod tohto úsilia je jej kontrola MINUSTAH, Brazília tiež prispieva na misie vo Východnom Timore, Libanone, Cypruse, Pobreží Slonoviny, Sudáne, Libérii a Západnej Sahare.

Vedenie mierovej misie MINUSTAH je strategickou súčasťou brazílskej zahraničnej politiky s cieľom ukázať schopnosť zmierniť hrozby medzinárodného mieru a bezpečnosti. Pre Brazíliu nie je bezprostredným národným záujmom stabilita na Haiti, ale ako tvrdí Hertz *„brazílska vládna elita si myslí, že peacekeepingové operácie sú súčasťou ceny, ktorú musíte zaplatiť, aby ste boli medzi štátmi, ktoré vytvárajú pravidlá“*. (Hertz, 2010)

Brazíliu je tak s týmito krokmi na medzinárodnom poli čoraz viac počuť a celá táto zahraničná projekcia je založená na úspechu jej ekonomiky, veľkých perspektív a úspechu

stability demokracie. „*Budúci vplyv Brazílie na globálnom poli spočíva vo veľkej miere v tom, že môže udržať váhu svojich „mäkkých“ prostriedkov: vodcovstvo v „južnej“ koalícii, dôveryhodný líder v ekologických politikách a zástupca, ktorý podporuje multipolárny vyrovnaný svet, okrem iných aspektov*“. (Anasagasti, 2010) Ako bolo uvedené vyššie podstatná časť udržania vedúceho postavenia Brazílie sa zakladá na vplyve, ktorý by mala prijať v medzinárodnom prostredí.

Význam, aký pre Brazíliu vyplýva z toho byť súčasťou Bezpečnostnej rady OSN, je možné pozorovať v niekoľkých ohľadoch. Upevnenie zahraničnej politiky v súčasnom medzinárodnom systéme, postoj ako formujúcej sa veľmoci so schopnosťou rozhodovať o dôležitých oblastiach medzinárodnej politiky, priaznivý obraz vo svete ako náznak zlepšenia a líderstva, sú fakty smerujúce k umiestneniu sa medzi stálymi členmi OSN ako aj pre upevnenie sa ako svetovej veľmoci. Okrem iného je to tiež schopnosť medzinárodnej agendy, znovu potvrdenie vo svete ako regionálnej veľmoci a nastupujúcej svetovej veľmoci či model štátu, ktorý je pripravený na to, aby bol nasledovaný menej rozvinutými štátmi v regióne a vo svete.

Ak by si Brazília skutočne zabezpečila stále kreslo, získala by medzinárodné uznanie ako svetovej veľmoci. Týmto uznaním by následne Brazília nadobudla značnú mieru legitimacy v prostredí medzinárodnej komunity. Na jednej strane by to znamenalo, že status veľmoci môže získať aj taký štát, ktorý nevlastní nukleárne zbrane. Zároveň by to signalizovalo, že aj dodržiavaním medzinárodných zmlúv či rešpektovaním medzinárodných inštitúcií je možné presadiť sa na poli medzinárodnej politiky. Stále miesto v Bezpečnostnej rade OSN je tiež možné vidieť ako formu vyrovnania alebo odporovania americkému hegemonistickému vplyvu zvýšiť brazílsku moc medzinárodne. Požiadavka uznania ako globálnej veľmoci a opozícia voči USA sú opodstatnene brazílske dva dôvody pre jej túžbu po stálom členstve v OSN.

2.2.2 Brazília a skupina G-20

V období prezidentovania Lula da Silva Brazília využila svoj ekonomický rast na získanie väčšej roly v globálnom obchode a finančnej vláde tak pre seba ako aj pre iné nastupujúce veľmoci, tzv. *emerging market countries*. Brazílske líderstvo v medzinárodnej ekonomike bolo význačné najmä v období obchodných rokovaní kola Doha a tesne po globálnej recesii v roku 2008, ktoré odhalili ekonomickú odolnosť Brazílie ako aj ostatných *emerging economies* v porovnaní s USA či EÚ. Odrážajúc reštrukturalizáciu globálnej ekonomickej sily voči *emerging markets*, ktoré sa stali výraznejšie od svetovej

ekonomickej krízy, skupina G-20, koalícia rozvinutých krajín a emerging markets, nahradila G-8 ako fórum pre globálne ekonomické rozhodovanie. Okrem toho v rámci kontextu zvyšujúceho sa vplyvu formujúcich veľmocí na globálne ekonomické a finančné rozhodovanie, Brazília vystupuje ako ich kľúčový hovorca, čo niekdajší minister zahraničných vecí Celso Amorim prirovnáva k *“hýbaniu tektonických dosiek svetovej politiky”*. (Amorim, 2008)

Počas kola rokovaní Doha, ktoré začali v roku 2001, Brazília *„vyhrala uznanie za jej lídersku úlohu a upevnila svoju reputáciu ako tvrdého, no pragmatického prostredníka“*. (Roett, 2010) Skupina dvadsiatich tak zahŕňa väčší počet rozvojových, resp. rozvíjajúcich sa štátov, vrátane Brazílie, a od roku 2009 pôsobí ako fórum pre medzinárodnú ekonomickú spoluprácu a riešenie globálnych ekonomických problémov. Brazília sa tak dostáva do širšieho medzinárodného povedomia s možnosťou prispieť do diskusie o kľúčových otázkach medzinárodného diania za účasti vyspelých ako aj rozvojových ekonomík.

Počas rokovaní v Ženeve v 2004 po zlyhaní negociácií v Cancúne v 2003, Brazília a India dosiahli predbežnú dohodu o znížení farmárskych subvencií s USA a EÚ. USA však očakávali istú reciprocitu od formujúcich sa veľmocí, no keď India a Čína preukázali svoju neoblomnosť na znížení ochrany pre malých farmárov, rokovania sa zastavili. Brazília na rozdiel od Číny a Indie a ich nekompromisnému postoju ukázala pragmatizmus a podporila dohodu navrhnutú riaditeľom Medzinárodného menového fondu Pascalom Lamym, podľa ktorej by znížili svoje priemyselné tarify na 56% výmenou za americké zníženie každoročných poľnohospodárskych subvencií na \$14,5 miliónov. Toto úsilie však nevyšlo vzhľadom k tomu, že ostatné formujúce sa ekonomiky odmietli kompromis.

Brazília vystupovala ako prirodzený líder G-20 v jej snahách reformovať medzinárodné finančné inštitúcie následkom globálnej ekonomickej krízy v 2008. Brazília a ostatné nastupujúce veľmoci sa usilovali o zvýšenie hlasovacej váhy v Medzinárodnom menovom fonde a Svetovej banke. G-20 preto obhajovala prínosnú reformu výberového procesu vo voľbách riaditeľov týchto organizácií (USA tradične viedlo Svetovú banku, zatiaľ čo Európa riadila Medzinárodný menový fond). Ilustrujúc svoju vedúcu pozíciu v procese reformovania globálnej ekonomickej vlády po kríze, pred stretnutím G-20 vo Washingtone v roku 2008, Brazília hostila stretnutie BRIC v São Paulo, v ktorom štyri krajiny rozvinuli spoločnú pozíciu o potrebe väčšej regulácie na medzinárodných finančných trhoch, koordináciu vládnej činnosti a väčšiu participáciu formujúcich sa veľmocí pri riešení krízy. Na to, aby nastupujúce svetové veľmoci posilnili svojej

participáciu, súhlasili s tým, že Bretton-Woodske inštitúcie potrebujú byť zreformované vzhľadom na ich rastúci ekonomický význam. (Roett, 2010)

Tieto postoje získali silu a po stretnutí v Kórei v 2010, G-20 schválila prevratnú reštrukturalizáciu Medzinárodného menového fondu, ktorá priznala zmenu v distribúcii globálnej ekonomickej sily pre tzv. emerging countries. Medzinárodný menový fond implementoval odsúhlasené zmeny v roku 2011. Ako uvádza ich dokument, Správna rada odsúhlasila dvojnásobok členských kvót (finančné príspevky, ktoré určili *voting share*). Táto dohoda je súhlasom so zvyšujúcou ekonomickou váhou formujúcich sa veľmocí a radí Brazíliu, Čínu, Indiu a Rusko medzi top desať shareholder v organizácii. (MMF, 2011)

2.2.3 Brazília a Svetová obchodná organizácia

Brazília je súčasťou Svetovej obchodnej organizácie od 1. januára 1995, pričom sa aktívne zúčastňuje všetkých vyjednávacích kôl, rovnako ako predkladá aj svoje vlastné návrhy. Je stále jednou z tých krajín, ktoré oproti vyspelým ekonomikám reprezentuje rozvojový svet. Pozícia vo WTO sa počas Katarského kola od roku 2001 čiastočne zmenila. Zástupcovia oboch skupín sa stále nemôžu dohodnúť na uvoľňovaní obchodných bariér v oblastiach, akými sú poľnohospodárstvo či priemysel. Či už rozvojové alebo štáty rozvinuté, obe skupiny sa v súčasnosti cítia byť utláčané a iniciujú radu sporov týkajúcich sa obchodných politík jednotlivých štátov.

Z nedávnych sporov nemožno opomenúť napr. nelegálne subvencovanie bavlny zo strany USA alebo sťažnosť Brazílie a Indie na zabavovanie generických liečiv pri transporte cez územie Európy, ktoré predstavovali lacnejšiu variantu už patentovaných liekov určených rozvojovým krajinám. Brazília tiež vystupuje v úlohe respondenta najmä v sporoch s EÚ a USA. Išlo napr. o ochranu duševného vlastníctva, zavedenie určitých opatrení brániacich investíciám do automobilového priemyslu, alebo minimálnych dovozných cien.

Ďalším príkladom brazílskeho globálneho vplyvu je vo WTO schopnosť urovnávania sporov. Brazília bola žalobcom v 27 prípadoch, respondentom v 15 a v pozícii tretej strany v 89 prípadoch v období od roku 1995 do 2011, kedy odvetné opatrenia boli schválené v dvoch prípadoch. (Brazil and the WTO, 2015) Ako príklad možno uviesť, keď USA boli nútené platiť subvencie na bavlnu brazílskym farmárom a Kanada bola donútená platiť subvencie na export lietadiel. Schopnosť použiť WTO a zákony riadiace globálnu

ekonomiku sú len ďalším príkladom, ako Brazília projektuje *soft power* proti svetovým veľmociam.

2.3 Brazília a Afrika

Podľa Christiny Stolte brazílsky obchod s Afrikou je riadený zahraničnou politikou a nie ekonomickými benefitmi ako nástrojmi internacionalizácie. Inými slovami Brazília sa v Afrike rozširuje, aby sa podelila o úspech ako rozvíjajúcej sa ekonomiky kvôli ich podobným ekonomickým charakteristikám ako napr. chudoba, sociálna nerovnosť, inflácia a zadlženosť. Stolte zdôrazňuje, že Lula presmeroval podnikateľské elity na Afriku s cieľom znížiť závislosť na industrializovaných krajinách, čo je politika, v ktorej pokračuje aj súčasná prezidentka Dilma Rousseff. Následkom toho sa stáva Afrika regiónom, kde sa Brazília snaží vplyvať vzhľadom na obdobné geografické, socioekonomické a politické problémy. Brazília sa v tomto zmysle snaží použiť rozvojovú stratégiu, aby podporila začiatočnú kooperatívnu potravinovú bezpečnosť a program poľnohospodárskej asistencie v Afrike. Brazília tiež pomáha Afrike v boji proti HIV/AIDS prostredníctvom bilaterálnych dohôd o zdraví a vytvorením národných zdravotníckych inštitúcií.

Napokon Brazília buduje ekonomické vzťahy v rozvojovom regióne sveta Afrike pomocou šírenia diplomatických prostriedkov a vplyvu založenom na neoliberálnej reforme. Brazília má absolútnu výhodu v priemyselných výrobkoch v Afrike, hoci čínska výroba predstavuje intenzívnu konkurenciu na kontinente. Čo sa týka ďalšej konkurencie Peru, Kolumbia, Panama, Mexiko, Nikaragua a Čile udržiujú FTA s EÚ, ktorú Brazília zatiaľ nezískala z dôvodu protekcionistickej ekonomickej politiky na oboch stranách.

S rastúcou úlohou v medzinárodných inštitúciách si Brazília ešte viac prehĺbila svoju lídersku pozíciu na globálne problémy ako chudoba, zdravie a energetika. Ako uvádza Stolte, Brazília využila svoju históriu ako „*rozvíjajúca premenená nastupujúca veľmoc*“, aby ukázala svojim africkým partnerom, že chápe výzvy a problémy spojené s rozvojom. Preto Brazília cíti, že vie lepšie ako ktorýkoľvek iný štát prekonať ťažkosti prostredníctvom úspešného modelu rozvojovej pomoci, sociálnych programov a programov na zníženie chudoby. Brazílsky podnik pre poľnohospodársky výskum EMBRAPA poskytuje technickú podporu a poľnohospodárske know-how na zlepšenie poľnohospodárstva v boji proti hladu a chudobe. José Graziano da Silva, generálny riaditeľ Organizácie pre výživu a poľnohospodárstvo uviedol, že „*počet nových technických kooperatívnych projektov iniciovaných Brazíliou sa zvýšil z 23 v roku 2003 na 413 v roku*

2009“. (Stuenkel, 2010, s. 30) Táto spolupráca má za cieľ zlepšiť každý aspekt poľnohospodárstva a premeniť tak Afriku z čistého importéra na poľnohospodársku veľmoc podobnú Brazílii. Okrem toho Brazília robila poradcu africkým partnerom o úspešnej implementácii sociálnych programov ako Bolsa Família či Zero Hunger program.

Toto brazílsko-africké partnerstvo sa týka nielen poľnohospodárstva a sociálnych programov. Tento vzťah udržiava silný zdravotnícky komponent, predovšetkým čo sa týka vzájomného problému oboch regiónov s prevenciou HIV/AIDS. Brazília podpísala 53 bilaterálnych dohôd na tému zdravotníctva s 22 africkými krajinami a taktiež sa usiluje založiť národné zdravotnícke inštitúcie. Inými slovami brazílska úloha v Afrike je príkladom štandardizácie rozvíjajúceho sa modelu pre krajiny tretieho sveta. Brazília tiež poskytla asistenciu na zmiernenie niektorých z podobných bariér, ktoré prekonala počas svojich rozvíjajúcich štádií. Niet pochyb o tom, že Brazília si tým zaistila miesto ako vedúca ekonomická veľmoc na globálnej scéne v počiatočných fázach šírenia svojho vplyvu mimo juhoamerický, resp. latinskoamerický región.

2.4 Dilemy a výzvy súčasného postavenia Brazílie

Brazília má skutočne nemalé možnosti na to, aby sa stala svetovou veľmocou. Či už je to veľká brazílska ekonomika, výrazná koncepcia *soft power* bez značných regionálnych rivalov alebo sieťou partnerov medzi ostatnými nastupujúcimi veľmocami a rozvíjajúcim sa svetom. Brazília sa stala regionálnym lídrom a hnacím ekonomickým motorom Južnej, resp. Latinskej Ameriky, a to aj vďaka využitiu svojho obrovského potenciálu prírodných zdrojov a enormnej pracovnej sile. Avšak tento lusofónny štát v súčasnosti trpí niekoľkými závažnými problémami predovšetkým však chudobou, kriminalitou, vysokou príjmovou nerovnosťou, korupciou, zastaranou infraštruktúrou a v neposlednej rade nezamestnanosťou. Nielen tieto, ale aj ďalšie faktory tak do výraznej miery komplikujú domácu výrobu, ktorá následne stráca konkurencieschopnosť či už na domácich ako aj zahraničných trhoch.

Odkedy je pri moci prezidentka Dilma Rousseff, brazílsky vývoj vzbudzuje mnohé otázky. Jej vláda v súčasnosti čelí ekonomickej kríze, korupčnej afére a vnútropolitickým problémom. Ekonomický rast sa prudko spomalil a Brazília v roku 2014 dokonca skĺzla do recesie a jej rast sa odhaduje na nulu. Kým brazílske HDP rástlo o 7,5% v roku 2010, analytici uvádzajú, že v roku 2014 sa sotva zvýšilo o hodnotu 0,13%. Pre rok 2015 vyhladky nevyzerajú najpriaznivejšie, čo vedie k predpokladu, že Brazília tým stratí

dôveru mnohých investorov. Castro Neves uviedol, že kým počas Lulovej vlády boom základných surovín a kríza v rozvinutých štátoch poskytli Brazílii väčší priestor pre medzinárodnú realizáciu „v súčasnosti je globálny ekonomický scenár o niečo menej priaznivý a pre štát s limitovanými prostriedkami ako Brazília je to len ďalšie obmedzenie.“ (Lissardy, 2015) Inflácia sa naopak zvyšuje a prepad reálu je rekordný rovnako ako deficit platobnej bilancie. Nezamestnanosť za uplynulý rok dosiahla hodnotu 5,7%. Dilma Rousseff za to viní globálnu krízu ako aj spomalenie zvyšku Latinskej Ameriky vzhľadom na fakt, že dopyt po komoditách bol výrazne oslabený.

Ďalším zásadným problémom, ktorému brazílska prezidentka čelí a ktorý výrazne oslabil jej postavenie, je najväčší korupčný škandál jednej z najväčších firiem Latinskej Ameriky brazílskom ropnom gigante Petrobras. Škandál spôsobil vážne problémy vo viacerých brazílskych stavebných spoločnostiach v Latinskej Amerike.

Okrem iného prítomnosť Číny v priestore Latinskej Ameriky tiež výrazne znepokojuje Brazíliu. Je to spôsobené tým, že ekonomický vplyv Číny výrazne narastá v priestore Latinskej Ameriky, kde sa tento ázijský gigant stáva tretím najväčším obchodným partnerom. Bývalý minister zahraničných vecí Luiz Felipe Lampreia zhodnotil, že Brazília by mohla opätovne získať svoj stratený vplyv v regióne, ak prekoná súčasné veľké domáce i zahraničné problémy a stane sa znovu silnou a významnou krajinou. (Lissardy, 2015)

Čo sa týka prognózy budúceho vývoja Brazílie, počas nasledujúceho štvorročného obdobia znovuzvolenej brazílskej prezidentky Dilmy Rousseff sa zahraničnopolitické priority a ciele podľa mnohých odborníkov na medzinárodné vzťahy príliš nezmenia. Predpokladá sa, že Dilma Rousseff bude ešte závislejšia od Robotníckej strany než kedykoľvek predtým a brazílska zahraničná politika bude ešte viac kontroverzejšia vzhľadom na to, že bude vládnuť s rozdeleným kongresom. Zároveň možno očakávať, že brazílska zahraničnopolitická orientácia bude pokračovať v presadzovaní Juh-Juh ideologickej orientácie, a to prostredníctvom užších vzťahov so susednými štátmi Latinskej Ameriky rovnako ako tiež vyrovňovaním rovnováhy USA.

Brazília bude i naďalej využívať medzinárodné multilaterálne fóra na to, aby podporila niektoré z jej súčasných cieľov, pričom žiadna z jej zahraničnopolitických záležitostí nie je pre Brazíliu dôležitejšia než rozšírenie Bezpečnostnej rady OSN a brazílska snaha získať stále kreslo v medzinárodnej štruktúre. Aj napriek mnohým problémom americko-brazílskych diplomatických vzťahov, jednou z najväčších výziev, ktorým Dilma Rousseff počas svojho druhého funkčného obdobia čelí je, aby Brazília a USA zlepšili svoje vzťahy,

predovšetkým po prevalení škandálu odpočúvania zo strany americkej Národnej bezpečnostnej agentúry NSA.

Celkovo možno konštatovať, že zahraničná politika súčasnej Brazílie za vlády Dilma Rousseff čelí mnohým výzvam rovnako ako tiež príležitostiam v nasledujúcich štyroch rokoch. Aj napriek všetkému Brazília má dobrú pozíciu na to, aby získala väčší význam tam, kde to je potrebné a aby odpovedala v rámci zahraničnej politiky tradíciám mieru a kooperácie medzi štátmi. Snáď Lula da Silva a jeho inauguračný prejav to vystihujú najlepšie *„prišiel čas pre nás, aby sme transformovali Brazíliu na národ, o ktorom sme vždy snívali: suverénny štát so ctou, vedomý si svojej výnimočnosti v rámci medzinárodného systému a zároveň schopný bojovať a jednať so spravodlivosťou“*. (Lula da Silva, 2003) Brazílske prezidentské voľby v roku 2014 boli nielen jedny z najvyrovnanejších v histórii, ale tiež jedny z najnepríjemnejších. Výsledky ukázali, že štát je ostro polarizovaný a rozdelený, čo sa týka brazílskej budúcnosti. Je preto úlohou vlády Dilma Rousseff dostať sa z tejto situácie a ukázať Brazílii správnu cestu na získanie postu svetovej veľmoci.

Len so silným vnútorným politickým a ekonomickým základom sa môže Brazília posunúť vpred s expandujúcou ekonomikou, využívaním nerastných surovín a prírodných zdrojov a zvýšením produktivity populácie. Expanzia brazílskej ekonomiky slúžila ako základ pre vytvorenie vzťahov s ostatnými štátmi, na postupné zvýšenie svojho vplyvu v niekoľkých medzinárodných organizáciách a na to, aby sa stala lídrom regiónu. Aj s týmito úspechmi má Brazília stále niekoľko výziev, ktoré musí prekonať na to, aby plne využila svoj veľmocenský potenciál. Na to, aby vytvorila základy pre dlhotrvajúci rast, by mala využiť výnosy z prírodných zdrojov na investície infraštruktúry, technológie a vzdelávania.

V krátkodobom horizonte by preto mala Brazília využiť nadchádzajúce Letné olympijské hry 2016 ako platformu na to, aby ukázala svoju túžbu a zámer stať sa skutočne svetovou veľmocou. Na druhej strane potrebuje Brazília zvýšiť svoju prítomnosť v rámci medzinárodných inštitúcií. Prvou veľkou inštitúciou je Bezpečnostná rada OSN, kde by mala naďalej požadovať status stáleho člena. Trojicu platforiem globálneho líderstva uzatvára BRICS a samozrejme skupina G-20. Pomocou nich sa Brazília bude snažiť posilniť si svoju pozíciu ako nastupujúcej svetovej veľmoci

Napokon súčasnú Brazíliu možno charakterizovať ako mix supermoderného rýchlo sa rozvíjajúceho obra a chudobnej rozvojovej krajiny. Existuje niekoľko faktorov, ktoré môžu pozitívnym spôsobom ovplyvniť budúci rozkvet Brazílie. Nerastné bohatstvo,

orientácia na export a členstvo vo väčšine medzinárodných inštitúcií. Pokiaľ sa bude vyhýbať problémom z minulosti a udržiavať svoje rešpektované postavenie, má šancu stať sa svetovou veľmocou.

Záver

Brazília predstavuje výrazného aktéra súčasného medzinárodného systému, ktorému ešte nebol pridelený status (svetovej) veľmoci. Skúmané podmienky veľmocenského postavenia štátu poukazujú na to, že táto krajina vyniká tak na regionálnej ako aj globálnej úrovni.

Už v roku 1941 Stefan Zweig opísal Brazíliu ako „krajinu budúcnosti“. Nedávna klasifikácia Brazílie, spolu s Ruskom, Indiou a Čínou, tzv. BRICS krajinami s obrovskými *emerging economies*, však poukazuje, že „krajina budúcnosti“ sa stala silou, ktorú stojí za to v súčasnosti poznať. Mnohí analytici veria, že Brazília konečne dosiahla globálny ekonomicko-mocenský status, keďže je členom G-8, fóra pre vlády ôsmich najsilnejších svetových ekonomík, rovnako ako ďalších vplyvných združení. Riordan Roett uvádza, že Brazília je „prefíkanou veľmocou“ s veľkými regionálnymi mocenskými schopnosťami, ale dosiaľ nedostatkom vízie dosiahnuť globálny mocenský status.

Súčasná kríza tradičných západných veľmocí utvára priestor pre nových hráčov, akými je Brazília. Čo však zostáva neisté je to, či je Brazília schopná urobiť ďalší krok a vytvoriť zo seba skutočne svetovú veľmoc schopnú ovplyvňovať globálne výsledky a podporovať svoje vlastné záujmy a politické ciele. Práca hľadala odpoveď na otázku: dosiahla Brazília status svetovej veľmoci? Nasledujúce oblasti, ktoré boli predmetom analýzy tejto bakalárskej práce len potvrdzujú túto skutočnosť: signifikantný vplyv Brazílie počas kola rokovaní WTO v Doha, Lulove pokusy zmeniť štruktúru medzinárodných inštitúcií, aktívna rola v G-20, blízka spolupráca s Afrikou. Z toho dôvodu sa dá predpovedať, že Brazília je v pozícii regionálnej veľmoci, ktorá je schopná pôsobiť globálne.

Takmer všetci autori zaoberajúci sa Lulovou zahraničnou politikou sa zhodujú, že práve on stojí za aktívnou úlohou Brazílie v medzinárodnej komunite. Brazílski zahraniční ministri vedení týmto „charizmatickým prezidentom“ pracovali tvrdo na tom, aby presvedčili svet, že teraz je ten správny čas pre Brazíliu. Pred jeho pokračovateľkou Dilmou Rousseff stojí neľahká úloha brazílsky status udržať, prípadne posilniť prostredníctvom efektívnej zahraničnej politiky.

Okrem toho možno konštatovať, že v snahe získať status a vplyv sa Brazília stáva uznávanou veľmocou. Na základe ekonomických domácich úspechov a dramatickom znížení chudoby dosiahnutých za posledných desať rokov, sa stala Brazília lídrom „Svetového Juhu“. Tento juhoamerický gigant odvodzuje svoju väčšiu legitimitu od

politickej stability a demokratického systému, zvláštnej kombinácii medzi súčasnými nastupujúcimi veľmocami.

Súčasne je nemožné tvrdiť, že Brazília je bez problémov. Krajina stále potrebuje vyriešiť niekoľko závažných problémov, ako napr. turbulentná domáca politika, ekonomická stagnácia, sociálna nerovnosť, chudoba, zvyšujúce sa sociálne nepokoje, či boj s korupciou. V krátkodobom horizonte je možné sa domnievať, že Brazília bude i naďalej považovaná za „krajinu budúcnosti“ alebo strednú veľmoc s globálnymi aspiráciami. Z dlhodobého horizontu sú však predpoklady na to, aby získala tento status, veľmi pravdepodobné, avšak len v tom prípade, ak prekoná vnútorné problémy.

Nateraz bude Brazília považovaná za *emerging power* alebo stredná veľmoc popri ostatných BRICS krajinách, ktoré sa usilujú prekonať USA hegemoniu. Zlepšenie vzťahov s USA môžu napomôcť prekonať prekážku, ale Brazília musí byť pripravená na to, aby sa zbližila pre a proti USA. To znamená, že Brazília musí byť tiež pripravená opustiť svoju pozíciu strednej veľmoci a zamerať sa na stratégiu a vytvoriť silnejšie zahraničné vzťahy s a proti svetovým veľmociam. Tieto vzťahy Brazílii poskytnú diplomatickejšiu moc popri moci ekonomickej ako najväčšieho hegemóna popri svetovým elitám. .

Predkladaná práca argumentuje, že brazílske aspirácie na post svetovej veľmoci sú konštantné, ale jej pokusy upadli kvôli nesúlade medzi jej schopnosťami a možnosťami objaviť sa ako veľmoc. Predovšetkým Brazília sa snažila vyriešiť ťažkú dilemu: ako nastúpiť ako svetová veľmoc bez uchýlenia sa k tradičnému použitiu hard power, aby prinútila ostatných prijať jej vzostup. V porovnaní s ostatnými nastupujúcimi veľmocami ako India, Čína, brazílske regionálne bezpečnostné prostredie je mierové, dokonca na medzištátnej úrovni. Tento fakt znížil brazílsky záujem v rozvíjaní vojenských schopností charakteristických pre iné nastupujúce svetové veľmoci. Brazílska cesta sa tiež líši od ostatných nastupujúcich veľmocí jej veľkým dôrazom, ktorý kladie na kooperáciu s nimi. Táto kooperácia je navrhnutá na to, aby kompenzovala pretrvávajúce prekážky, ktoré bránia Brazílii v jej úspešnom raste.

Resumé

El tema principal de la tesis fue el análisis de Brasil como la potencia emergente, e. d. como la nueva potencia global. Brasil es sin duda el significativo actor en el actual sistema internacional, que tiene ambición convertirse en la potencia global. El país destaca tanto en el nivel regional como el global. Lo que es de mayor importancia en Brasil es su fuerte base económica y energética. Al mismo tiempo el Estado brasil supera en gran medida las capacidades del poder de otros actores en la región. Por eso se puede generar que los parámetros investigados muestran la posición regional superior en todas las áreas claves y por lo tanto Brasil pertenece el estatus de la potencia regional.

El papel que actualmente Brasil actúa en las organizaciones internacionales ofrece muchas oportunidades para ejercer el liderazgo. A pesar de eso cada organización limita el nivel de la influencia brasileña. Esta tesis afirma aunque Brasil, un estado económicamente fuerte, sigue siendo una potencia media pero con gran aspiraciones del poder global basado en la diferencia de sus capacidades materiales y capacidades de ejercer continuamente la influencia económica y política fuera de la región de América Latina.

Brasil formula sus demandas y posturas ante los temas importantes, lo que claramente indica su decisión a obtener mayor respeto. El modo por el que pretende conseguir el reconocimiento internacional, obliga a las potencias mundiales actuales aceptar la realidad que su poder en la esfera económica, environmental, social, de seguridad no es un monopol inquebrantable. La presencia de Brasil en la escena internacional también refleja el carácter de la época actual, ya que no es más el sistema unilateral sino multilateral. Brasil es el líder de América del Sur y su impacto en los estados de África demuestra que ya no es sólo una potencia regional.

Puesto que Brasil simboliza una frontera entre los países desarrollados y los países en desarrollo se puede considerar que es de hecho el modelo de la potencia emergente. Cuando se reconoce su lugar como el miembro permanente del Consejo de Seguridad de la ONU, también se confirma su estatus de la potencia. La pregunta es si Brasil cibra en conciencia que la posición de la potencia global llevará consigo ciertos riesgos y requisitos y Brasil tiene que estar ser conciente de que por algunas decisiones hay que pagar por su crédito de ser el actor sin conflictos.

Zoznam bibliografických odkazov

BALABÁN, M – RAŠEK, A. a kol. 2010. *Nezápadní aktéři světové bezpečnosti*. Praha : Karolinum, 2010. 133 s. ISBN 978-80-246-1721-3

BANDEIRA, L.A.M. 2006. Brazil as a Regional Power and Its Relations with the United States. In : *Latin America Perspectives*, Vol. 33, No. 3, p. 12-27

BODMAN, S. W. – WOLFENSOHN, J.D. – SWEIG, J. E. 2011. *Global Brazil and U.S.-Brazil Relations*. [online]. New York : Council on Foreign Relations. Council on Foreign Relations, 2011. 125 p. [cit. 27.02.2015] Dostupné na internete: file:///C:/Users/Simonka/Downloads/Brazil_TFR66.pdf

BRAINARD, L. – MARTINEZ-DIAZ, L. 2009. *Brazil as an Economic Superpower?: Understanding Brazil's changing role in the global economy*. [online]. Washington : The Brookings Institution, 2009. 291 p. [cit. 05.03.2015] Dostupné na internete: <http://site.ebrary.com/lib/svkbb/detail.action?docID=10338470&p00=brazil+reversal+fortune>

Brazil and the WTO. [online]. [cit. 27.02.2015] Dostupné na internete: https://www.wto.org/english/thewto_e/countries_e/brazil_e.htm

Brazil takes off. Now the risk for Latin America's big success story is hubris. 2009. In: *The Economist*. [online]. [cit. 05.03.2015]. Dostupné na internete: <http://www.economist.com/node/14845197>

BRIGAGÃO, C. 2009. *The Strategic Lines of Brazilian Foreign Policy*. [online]. Oslo : Norwegian Peacebuilding Center, 2009. [cit. 15.02.2015] Dostupné na internete: http://www.peacebuilding.no/var/ezflow_site/storage/original/application/979e18e48288000337449be17ece6c25.pdf

Country Comparison: Age Structure. [online]. 2014. CIA World Factbook. [cit. 10.12.2014] Dostupné na internete: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/fields/2010.html#br>

Country Comparison: Population. [online]. 2014. CIA World Factbook. [cit. 10.12.2014]
Dostupné na internete: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2119rank.html>

DAVIDSON, D. J. 2012. *Brazil is the New America*. New Jersey : Wiley, 2012. 331 p.
ISBN 111-800-663-1

DE ALMEIDA, P. R. 2009. *Lula's Foreign Policy: Regional and Global Strategies*.
[online]. New York : Palgrave Macmillan, 2009. 17 p. [cit. 10.03.2015] Dostupné na
internet: <http://www.pralmeida.org/05DocsPRA/1811BrForPolicyPalgrave2009.pdf>

DRULÁK, P. 2003. *Teorie mezinárodních vztahů*. Praha : Portál, 2003. 224 s. ISBN 80-
7178-725-6

DZURNÁKOVÁ, J. – PEŠOUT, I. 2011. *Mäkká moc ako faktor zahranično-politického
vplyvu štátov*. Banská Bystrica : Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov UMB,
2011. 170 s. ISBN 978-80-557-0263-6

FLANDEROVÁ, L. 2013. *Soft power: Mít či nemít?*. [online]. [cit. 15.01.2015]. Dostupné
na internete: <http://www.iir.cz/article/soft-power-mit-ci-nemit>

FLEMES, D. 2010. *Regional Leadership in the Global System. Ideas, Interests and
Strategies of Regional Powers*. [online]. Hamburg : GIGA German Institute of Global and
Area Studies, 2010. 394 s. [cit. 15.01.2015] Dostupné na internete:
<http://site.ebrary.com/lib/svkbb/reader.action?docID=10392162>

GREGORY, D. - DE ALMEIDA, P. R. 2008. *Brazil and the G8 Heiligendamm Process*.
[online]. Waterloo: Wilfrid Laurier University Press, 2008. [cit. 15.02.2015] Dostupné na
internet: <http://www.conapri.org/ArticleDetailIV.asp?articleid=241402&CategoryId2=15447>

HABEEB, W. M. 1988. *Power and Tactics in International Negotiation: How Weak Nations Bargain with Strong Nations*. Baltimore : The John Hopkins University Press, 1988. 168 s. ISBN 080-183-620-4

HERTZ, M. 2010. Brazil and peacekeeping: Policy, not altruism. [online]. In: *The Economist*. [cit. 15.03.2015] Dostupné na internete: <http://www.economist.com/node/17095626>

HUNTINGTON, S. P. 1999. The Lonely Superpower. [online]. In : *Foreign Affairs*. [cit. 10.01.2014] Dostupné na internete: <http://www.foreignaffairs.com/articles/54797/samuel-p-huntington/the-lonely-superpower>

The India-Brazil-South Africa Dialogue Forum. [online]. [cit. 10.03.2015]. Dostupné na internete: <http://www.ibsa-trilateral.org/about-ibsa/background>

IŠTOK, R. – TEREM, P. – ČAJKA, P. – RÝSOVÁ, L. 2010. *Politická geografia*. Banská Bystrica : Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov UMB, 2010. 292 s. ISBN 978-80-557-0013-7

KLÍMA, J. 1998. *Dějiny Brazílie*. Praha : Lidové noviny, 1998. 458 s. ISBN 80-7106-261-8

KREJČÍ, O. 2010. *Mezinárodní politika*. Praha : EKOPRESS, 2010. 751 p. ISBN 978-80-86929-60-6

LAIDI, Z. 2011. *The BRICS Against the West?*. [online]. CERI Strategy Papers. [cit. 10.03.2015] Dostupné na internete: http://www.sciencespo.fr/ceri/sites/sciencespo.fr/ceri/files/n11_112011.pdf

LISSARDY, G. 2015. *4 razones por las que Brasil pierde peso en América Latina*. [online]. [27.03.2015] Dostupné na internete: http://www.bbc.co.uk/mundo/noticias/2015/03/150326_brasil_pierde_influencia_latinoamerica_gl?ocid=socialflow_facebook

LIVINGSTONE, G. 2011. *Zadní dvorek Ameriky: Spojené státy a Latinská Amerika od Monroeovy doktríny po válku s terorem*. Všeň : Grimmus, 2011. 350 s. ISBN 978-80-87461-02-0

LUKOV, V. 2012. *A Global Forum for the New Generation: The role of the BRICS and the Prospects for the Future*. [online]. [cit. 28.02.2015] Dostupné na internete: <http://www.brics.utoronto.ca/analysis/Lukov-Global-Forum.html>

MALAMUD, C. 2009. *Four Latin American Summits and Brazil's Leadership*. [online]. [realinstitutoelcano.org](http://www.realinstitutoelcano.org). [cit. 15.03.2015] Dostupné na internete: http://www.realinstitutoelcano.org/wps/wcm/connect/a005e7804f018b9dbac8fe3170baead1/WP3-2009_Malamud_Latin_American_Summits_Brazil_Leadership.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=a005e7804f018b9dbac8fe3170baead1

MAZÚREK, J. 1998. *Socioekonomická geografia Latinskej Ameriky*. Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela, 1998. 158 s. ISBN 80-8055-121-9

MONTERO, P. A. 2014. *Brazil: Reversal of Fortune*. [online]. Cambridge : Polity, 2014. 288 p.

NOLTE, J. D. 2007. *How to Compare Regional Powers: Analytical Concepts and research Topics*. [online]. Hamburg : GIGA German Institute of Global and Area Studies, 2007. 22 s. [cit. 10.12.2014]. Dostupné na internete: http://www.giga-hamburg.de/sites/default/files/publications/how_to_compare.pdf

NYE, J. S. 2004. *Soft Power: The means to succes in world politics*. New York : Public Affairs, 2004. 191 p. ISBN 1586483064

NYE, J. S. 2008. *The powers to lead*. New York : Oxford University Press, 2008. 241 p. ISBN 978-0-19-533562-0

O'NEIL, S. 2010. *Brazil as an Emerging Power: The View from the United Sates*. [online]. SAIA Policybriefing. [cit. 27.02.2015]. Dostupné na internete:

<http://www.saiia.org.za/policy-briefings/brazil-as-an-emerging-power-the-view-from-the-united-states>

REID, M. 2014. *Brazil: The troubled Rise of a Global Power*. [online] Yale University Press, 2014. 352 p. [cit. 05.03.2015] Dostupné na internete: <http://site.ebrary.com/lib/svkbb/reader.action?docID=10338470>

ROETT, R. 2011. *The New Brazil*. Washington : The Brookings Institution, 2011. 178 p. ISBN 081-572-168-4

ROHTER, L. 2010. *Brazil on the rise*. New York : Palgrave Macmillan, 2010. 292 s. ISBN 978-0-230-12073-0

SCHNEIDER, R. M. 1976. *Brazil, foreign policy of a future world power*. Colorado : Westview Press, 1976. 236 p. ISBN 089-1-582-002

SKIDMORE, E. T. 2009. *Brazil: Five Centuries of Change*. [online] Oxford University Press, 2009. 304 p. [cit. 10.03.2015] Dostupné na internete: <http://site.ebrary.com/lib/svkbb/detail.action?docID=10329705&p00=brazil+reversal+fortune>

SMOLÍK, J. 2014. *Úvod do studia mezinárodních vztahů*. Praha : Grada Publishing, 2014. 232 s. ISBN 978-80-247-5131-3

SØRENSEN, G. 2005. *Stát a mezinárodní vztahy*. Praha : Portál, 2005. 237 s. ISBN 80-7178-910-0

SURMÁNEK, Š. 2008. *Všeobecne o politike a moci*. Košice : Elfa, 2008. 140 s. ISBN 978-80-8086-076-9

STUENKEL, O. 2010. *Towards the 'Greater West' or a 'Post-Western World'? International Institutions, Integration and Confrontation in India's and Brazil's foreign policy strategy*. [online]. [cit. 15.02.2015]. Dostupné na internete: http://duepublico.uni-duisburg-essen.de/servlets/DerivateServlet/Derivate25838/Stuenkel_Dissertation_v668.pdf

The India-Brazil-South Africa Dialogue Forum. [online]. [cit. 10.03.2015]. Dostupné na internete: <http://www.ibsa-trilateral.org/about-ibsa/background>

The India-Brazil-South Africa Forum, A Decade On: Mismatched Partners or the Rise of the South?. [online]. 2013. Oxford : University of Oxford, 2013. [21.03.2015] Dostupné na internete: http://www.globaleconomicgovernance.org/sites/geg/files/Soule-Kohndou%20GEG%20Working%20Paper%202013_88.pdf

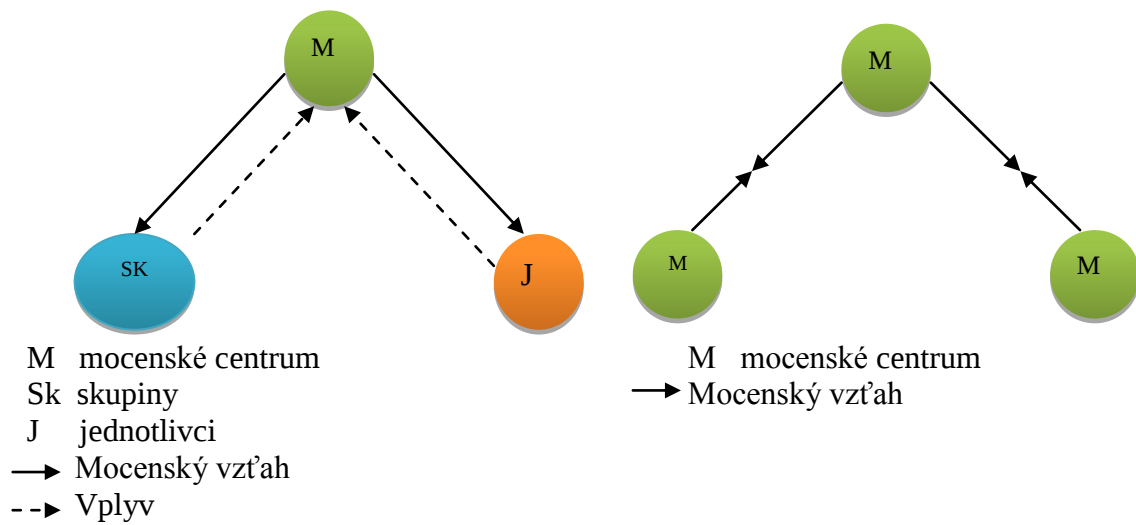
TOFT, P. 2005. John J. Mearsheimer: an offensive realist between geopolitics and power. In: *Journal of International Relations and Development*, roč. 8, č. 4, 2005. [online]. University of Copenhagen : Palgrave Macmillan, 2009. s. 381-408. [cit. 15.02.2015]. Dostupné na internete: http://polsci.ku.dk/arbejdspapirer/2003/ap_2003_01.pdf

WAISOVÁ, Š. 2002. *Úvod do studia mezinárodních vztahů*. Pelhřimov : Dobrá voda, 2002. 159 s. ISBN 80-86473-16-3

Zastupitel'ský úrad ČR v Brazílii. 2014. *Souhrnná teritoriální informace Brazílie*. [online]. Brasília: Zastupitel'ský úrad ČR v Brazílii, 2014. 63 s. [cit. 15.01.2015] Dostupné na internete: http://www.mzv.cz/file/1172919/STI_5_2014.pdf

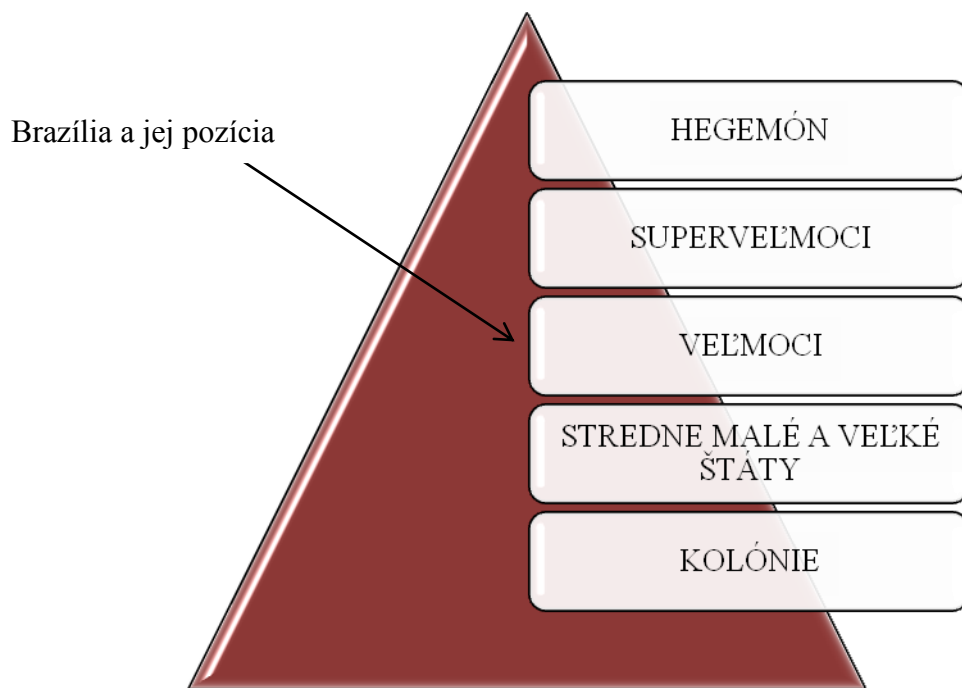
Prílohy

Príloha č. 1: Vnútroštátny politický systém a Svetový politický systém

Zdroj: Upravené podľa KREJČÍ, O. 2010. *Mezinárodní politika*

Príloha č. 2: Mocenská pyramída vo svetovom politickom systéme

Zdroj: Upravené podľa KREJČÍ, O. 2010. *Mezinárodní politika*.

Príloha č. 3: Politická mapa Brazílie

Zdroj: <http://www.nationsonline.org/oneworld/map/brazil-map.htm>

Príloha č. 4: Hlavné indikátory brazílskej pozície vo svete

	Rozloha*		Počet obyvateľov**		HDP***	
1	Rusko	16.4	Čína	1,357.4	USA	16.8
2	Čína	9.3	India	1,252.1	Čína	13.4
3	USA	9.1	USA	316.1	India	5.1
4	Kanada	9.1	Indonézia	249.9	Japonsko	4.7
5	Brazília	8.5	Brazília	200.4	Nemecko	3.2
6	Austrália	7.7	Pakistan	182.1	Rusko	2.6
7	India	3.0	Nigéria	173.6	Brazília	2.4
8	Argentína	2.7	Bangladéš	156.6	Veľká Británia	2.4
9	Kazachstan	2.7	Rusko	143.5	Francúzsko	2.3
10	Alžírsko	2.4	Japonsko	127.3	Mexiko	1.8
	Svet	129.7	Svet	7124.5	Svet	87.0
	Z toho Brazília	6.5%	Z toho Brazília	2.8%	Z toho Brazília	2.8%

* milión kilometrov štvorcových v 2012. Zdroj: Svetová banka, World Development Indicators, 2014.

** milión obyvateľov v 2013. Zdroj: Svetová banka, World Development Indicators, 2014.

*** hrubý domáci produkt v 2013 založený na parite kúpnej sily, v triliónoch U.S. dolárov.

Zdroj: Medzinárodný menový fond, World Economic Outlook Database, Apr. 2014

Príloha č. 5: Výška brazílskeho HDP

Zdroj: <http://www.tradingeconomics.com/brazil/gdp>